

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիան, համաձայն իր գործող կանոնադրության և ՀՀ ԳԱԱ անդամների ընտրության կարգի, հայտարարում է ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի ակադեմիկոսների և թղթակից անդամների ընտրություններ՝ հետևյալ մասնագիտությունների գծով.

Մասնագիտություններ	Թափուր տեղերի քանակը
Իսկական անդամներ (ակադեմիկոսներ)	
1. Լազերային ֆիզիկա	1
2. Կոնդենսացված միջավայրի ֆիզիկա	1
3. Ուղիղֆիզիկա, ռադիոաստղագիտություն	1
4. Ֆիզիկական քիմիա	1
5. Բժշկագիտություն	1
6. Բուսաբանություն	1
7. Պատմություն	1
8. Արևելագիտություն	1
9. Իրավագիտություն	1
10. Սոցիոլոգիա	1
11. Գյուղատնտեսական մեքենաշինություն	1
Թղթակից անդամներ	
1. Մաթեմատիկա	1
2. Ինֆորմատիկա	1
3. Միկրոէլեկտրոնիկա (տեխնիկական գիտություններ)	1
4. Լազերային ֆիզիկա	1
5. Կոնդենսացված միջավայրի ֆիզիկա	1
6. Ուղիղֆիզիկա	1
7. Տարրական մասնիկների ֆիզիկա	1
8. Օրգանական քիմիա	1
9. Երկրաբանություն	1
10. Մոլեկուլային կենսաբանություն	1
11. Շրջակա միջավայրի ուսումնասիրություն	1
12. Բժշկագիտություն	1
13. Հնագիտություն	1
14. Արվեստագիտություն	1
15. Գրականագիտություն	1
16. Լեզվաբանություն	1

Համաձայն ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի կանոնադրության 68 և 69 կետերի.

Ակադեմիայի ակադեմիկոս ընտրվում են Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ունեցող այն գիտնականները, որոնք գիտությունը հարստացրել են առաջնակարգ գիտական նշանակություն ունեցող և միջազգային ճանաչում ստացած աշխատանքներով:

Ակադեմիայի թղթակից անդամ ընտրվում են Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ունեցող այն գիտնականները, որոնք գիտությունը հարստացրել են բարձրակարգ գիտական նշանակություն ունեցող գիտական աշխատանքներով:

Ակադեմիայի ակադեմիկոսի թեկնածության առաջադրումը վերապահվում է ակադեմիայի ակադեմիկոսներին, թղթակից անդամի թեկնածության առաջադրումը՝ ակադեմիայի ակադեմիկոսներին և թղթակից անդամներին: Ակադեմիայի անդամների թեկնածուների առաջադրումը վերապահվում է նաև պետական գիտական կազմակերպություններին, պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատություններին, ինչպես նաև ոչ պետական խոշոր գիտատեխնիկական կենտրոններին: Թեկնածուներն առաջադրվում են գիտական, գիտատեխնիկական խորհուրդների նիստերում՝ ձայների պարզ մեծամասնությամբ, ըստ համապատասխան մասնագիտության:

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսների և թղթակից անդամների թեկնածուները կարող են առաջադրվել և քվեարկվել միայն մեկ մասնագիտության գծով:

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսների և թղթակից անդամների թեկնածուների առաջադրումները համապատասխան հիմնավորմամբ և թեկնածուի գրավոր համաձայնությամբ ներկայացվում են ՀՀ ԳԱԱ նախագահություն ընտրությունների անցկացման մասին հայտարարության հրապարակումից հետո, մեկ ամսվա ընթացքում:

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսի և թղթակից անդամի թեկնածության առաջադրմանը կից անհրաժեշտ է ներկայացնել հետևյալ փաստաթղթերը՝ մեկ օրինակից.

1. գիտական, գիտատեխնիկական խորհրդի որոշումը կամ մամակ թեկնածուի առաջադրման մասին՝ համապատասխան հիմնավորմամբ

2. քաղվածք թեկնածության առաջադրման նիստի արձանագրությունից՝ նշելով մասնագիտությունը, որի գծով առաջադրվում է թեկնածուն և քվեարկության արդյունքները

3. ինքնակենսագրություն (ծեռագիր)

4. կադրերի հաշվառման անձնական թերթիկ

5. գիտական աշխատությունների ցուցակ

6. գիտական աշխատանքների մասին մամուլում, գիտական ամսագրերում հրատարակված գրախոսականների և գիտական կարծիքների պատճենները

7. բարձրագույն ուսումնական հաստատության, գիտական աստիճանների դիպլոմների և գիտական կոչման ատեստատի պատճենները

8. բնութագիր աշխատանքի վայրից

9. լուսանկար 4x5 չափի

10. անձնագրի և սոց. քարտի պատճենները

Նշված փաստաթղթերը ներկայացնել մինչև ս.թ. նոյեմբերի 25-ը (ժամը 17.00) հետևյալ հասցեով. Հայաստանի Հանրապետություն, 0019, Երևան-19, Մարշալ Բաղդասյանի պող. 24, ՀՀ ԳԱԱ կադրերի բաժին

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՀԱՅՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

«ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԽԱՐՀԱՄԱՐՏԵ ԵՎ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԸ (ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ)»

Փետրվարի 20-21-ը, Ավիլի Իսահակյան, Արմեն Մարության):

Բացման խոսքով հանդես եկավ ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը և նշեց, որ այս տարի լայնորեն հիշատակվում է Առաջին համաշխարհային պատերազմի մեկնադրյալ 90-ամյակը: Պատերազմ, որը շրջադարձային եղավ բազմաթիվ ժողովուրդների կյանքում և փոխեց աշխարհի գեոպոլիտիկ իրավիճակը. «Առաջին համաշխարհային պատերազմին մասնակցեցին առավելագույն թվով երկրներ՝ 33 պետություն, հսկայական էին նաև մարդկային կորուստները՝ 29 միլիոն»:

Այնուհետև ողջույնի խոսք ասաց ԵՊՀ ռեկտոր Արամ Սիմոնյանը:

Լիագունար նիստում զեկուցումով հանդես եկավ ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն Աշոտ Մելքոնյանը («Առաջին աշխարհամարտ - Հայոց ցեղասպանություն. Պատմաճանաչում և հետևանքներ»): Նա մասնավորապես նշեց, որ «Առաջին և Երկրորդ աշխարհամարտերի ժամանակ ռազմական գործողությունների հիմնական ծանրությունն ընկել է համապատասխանաբար Ռուսական կայս-

րության և ԽՍՀՄ-ի վրա, սակայն բնականորեն շնչին բաժին ընկած մարդկային կորուստների առումով առավելագույնս տուժել է հայ ժողովուրդը (1,5 մլն զոհ), քանի որ պատերազմի հետևանքով Օսմանյան կայսրությունում հայերը ենթարկվեցին ցեղասպանության»: Ելույթ ունեցան նաև ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի տնօրեն Ռուբեն Սաֆրաստյանը («Հայոց ցեղասպանության ծրագրի ձևավորումը. Թուրքական փաստաթղթերի վերլուծություն»), Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի համաշխարհային պատմության ինստիտուտի Ռուսաստանի, Ուկրաինայի և Բելոռուսիայի կենտրոնի ղեկավար, պատմական գիտությունների դոկտոր Ալեքսանդր Շուբինը (ՌԴ) («Օսմանյան արշավանքը դեպի Արևելք 1918 թ.»), Հայաստանի ազգային արխիվի տնօրեն Ամատունի Վիրաբյանը («Հաղորդում Հայաստանի Ազգային Արխիվի Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ փաստաթղթերի տարբեր լեզուներով հրատարակության մասին»):

Երկու օր ընթացող գիտաժողովին ներկայացված էին 44 գիտական զեկուցումներ, որոնք քննարկվեցին մասնա-

գիտացված առանձին բաժանմունքների նիստերում, իսկ զեկուցողները Հայաստանից, Ռուսաստանից և Հունաստանից էին:

Վերջում ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճում բաժանմունքների ղեկավարներն իրենց հաղորդումներով ամփոփեցին քննարկումների արդյունքները:

Գիտաժողովի փակմանը հանդես եկավ ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար Յուրի Սուվարյանը:

Գիտաժողովի զեկուցումները կիրառական կեն առանձին ժողովածուով:

Առաջին աշխարհամարտի ուսումնասիրումը հանգեցնում է այն եզրակացության, որ դա սկիզբն էր աշխարհաքաղաքական մեծ ու հեռահար գործընթացների, որոնք հետագայում շարունակվեցին ունեցան Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքում և հաջորդող տարիներին և մինչև օրս էլ շարունակվում են քրիստոնյա ժողովուրդների մաքրագործման առումով, որի առաջին և ողբերգական մասը բաժին ընկավ հայ ժողովրդին՝ ցեղասպանությամբ և հայրենագրկումով:

Սույն թվականի հոկտեմբերի 1-2-ին՝ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայում տեղի ունեցավ «Առաջին աշխարհամարտը և հայ ժողովուրդը (Պատմություն և արդիական խնդիրներ)» վերաբերյալ միջազգային գիտաժողովը, որը նվիրված էր հայ ժողովրդի համար ծակատագրական դարձած այդ պատերազմի սանձազերծման 100-ամյա տարելիցին:

Գիտաժողովը կազմակերպել էին ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիան և Երևանի պետական համալսարանը (կազմկոմիտե՝ Յուրի Սուվարյան, Արամ Սիմոնյան, Աշոտ Մելքոնյան, Ռուբեն Սաֆրաստյան, Արարատ Աղասյան,

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՉԵՔԻՋԱՆ-85

2014-ի հունվարի 23-ին լրացավ Հովհաննես Չեքիջյանի ծննդյան 85-ամյա հոբելյանը: ՀՀ վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանի ղեկավարությամբ ստեղծված պետական հոբելյանական հանձնաժողովի հաստատած հոբելյանական միջոցառումների շարքում 2014 թ. սեպտեմբերի 26-27-ին ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճում ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտը գումարեց գիտական նստաշրջան, որի աշխատանքների ընթացքում ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի, Երևանի Կոմիտասի ան-

հայտ աստղ է: Նա եկավ, որպեսզի աշխարհին լսելի դարձնի մեր Կոմիտասի իրական երգը՝ հռչակելով և՛ իրեն, և՛ իր ժողովրդին»:

Հայաստանի մշակույթի գործիչների և Հովհաննես Չեքիջյանի 85-ամյակը նշող հոբելյանական հանձնաժողովի անունից գիտական նստաշրջանի մասնակիցներին ողջունեց ՀՀ մշակույթի նախարար Հասմիկ Պողոսյանը: Գիտության պետական կոմիտեի նախագահ, պրոֆեսոր Սամվել Հարությունյանը, շնորհավորելով հոբելյան-

վան պետական կոնսերվատորիայի և Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գիտնականները ներկայացրին դիրիժորի կատարողական ու ստեղծագործական գործունեությունը:

Բացման խոսքում ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Աղասյանը նշեց, որ Մաեստրոյի մասին հրատարակվել են 5 գիրք ու ավելի քան 1200 հոդված՝ աշխարհի տարբեր երկրներում, տարբեր լեզուներով և կարևորեց գիտական նստաշրջանի դերը հայ արվեստագիտական կյանքում, քանզի մեր իրականության մեջ առաջին դեպքն է, երբ մի ամբողջ գիտական նստաշրջան է նվիրվում հայ կատարողական արվեստի ներկայացուցչին, լուսաբանվում նրա կյանքն ու համերգային գործունեությունը: Եվ պատահական չէ, որ շատ հոբելյաններ տեսած Մաեստրոյին ամբողջությամբ նվիրված այս առաջին աննախադեպ միջոցառումը՝ երկօրյա գիտական նստաշրջանը, տեղի է ունենում Գիտությունների ակադեմիայում: «Պատճառը ոչ միայն այն է, որ կապելլան և ակադեմիական է, այլ այն, որ Հ.Չեքիջյանն արժանացել է ՀՀ ԳԱԱ հուշանդամի, որ նա ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ է և սերտորեն համագործակցում է ինստիտուտի հետ և, վերջապես, նրա ղեկավարությամբ է 2013-ին տեղի ունեցել ՀՀ ԳԱԱ նորաստեղծ հիմնի պրեմիերան», - ասաց Ա.Աղասյանը:

Գիտական նստաշրջանի մասնակիցներին ողջունեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը: Նա նշեց, որ ակադեմիայում հոբելյանների առիթով զմայեցում ու մեծարում ենք ոչ միայն հայրենական գիտության երախտավորներին, այլև որոշ դեպքերում նաև հայ արվեստի գործիչներին: «Հատկանշական է, - նշեց Ռ.Մարտիրոսյանը, - որ Վիկտոր Համբարձումյանը ժամանակին նկատել է, որ Հովհաննես Չեքիջյանը հայ երաժշտության երկնականարում փայլատակող նորա-

րին, կարևոր գաղտնիք բացեց. բանն այն է, որ ուսանողական տարիներին նա մի կարճ ժամանակահատված երգել է Երևանի պետական համալսարանի երգչախմբում, որն այդ տարիներին ղեկավարում էր Հ.Չեքիջյանը: Վերջում Ս.Հարությունյանը Մաեստրոյին հանձնեց Գիտության պետական կոմիտեի շնորհավորական ուղերձը:

Ողջույնի խոսք ասացին Հայաստանի կոմպոզիտորների միության նախագահ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր Արամ Սաթյանը և Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ռեկտոր, պրոֆեսոր Շահեն Շահինյանը:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրենի տեղակալ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Աննա Ասատրյանը «Հովհաննես Չեքիջյան. խմբերգային արվեստի մարշալը» բանախոսության մեջ ներկայացրեց Մաեստրոյի ստեղծագործական դիմանկարը, նրա վաստակը, նրա տեղն ու դերը հայ և խորհրդային երգչախմբային երաժշտության անդամում:

Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու Աննա Աղանյանի զեկուցումը նվիրված էր Հ.Չեքիջյանի և ՀՀ ԳԱ ակադեմիայի, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի միջև համագործակցությանը, որի առաջմ վերջին ակորդը Մաեստրոյի ղեկավարությամբ ՀՀ ԳԱԱ հիմնի պրեմիերան էր:

Նստաշրջանի լիագումար նիստը եզրափակեց ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, արվեստագիտության դոկտոր, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Մարգարիտա Ռուսկյանը՝ «Խմբերգը որպես հայ մշակույթի զարգացման գործոն. Հովհաննես Չեքիջյանի գործունեության և ստեղծագործության օրինակով» զեկուցումով:

Լիագումար նիստի ավարտից հետո գիտական նստաշրջանի մասնակիցները մեկնեցին Արզական՝ ՀՀ

ԳԱԱ գիտաժողովների տուն, որտեղ գումարվեցին նստաշրջանի երկու նիստերը:

Առաջին նիստը տեղի ունեցավ նույն օրը՝ սեպտեմբերի 26-ին:

Հետաքրքիր և մինչ օրս արժարժված խմորի լուսաբանման էր նվիրված ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Լիլիթ Երմեյանյանի «Հովհաննես Չեքիջյանը և Սփյուռքի երաժշտարվեստը» զեկուցումը:

Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի պրոֆեսոր, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ վաստակավոր մանկավարժ Յուրի Յուզբաշյանը «Խմբերգային և կատարողական արվեստի չեքիջյանական մեկնաբանության մասին» զեկուցման մեջ կատարողական արվեստը դիտեց որպես մարդու գեղարվեստական ստեղծագործական գործունեության տեսակ:

Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր, արվեստագիտության թեկնածու, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ Նելլի Ավետիսյանը ներկայացրեց Հովհաննես Չեքիջյանի գեղագիտական հայացքները:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտքարտուղար, արվեստագիտության թեկնածու, արվեստաբան Մարգարիտա Քամալյանը «Հովհաննես Չեքիջյանը և հայ կերպարվեստագետները» զեկուցման մեջ առաջին անգամ մասնագիտական քննության ենթարկեց նկարիչներ Ռուդոլֆ Խաչատրյանի, Արամ Սարիբեկյանի, ռեժիսոր, ծաղրանկարիչ Վարդան Աճեմյանի և քանդակագործներ Լևոն Թոքմաջյանի ու Էդուարդ Շախիկյանի՝ Հովհաննես Չեքիջյանի վառ անհատականությունը հավերժացնող ստեղծագործությունները: Ներկայացվեցին նաև Մաեստրոյի տաղանդով հիացած անվանի կերպարվեստագետներ Ե. Քոչարի, Ս. Սարյանի, Հ. Հակոբյանի, Գ. Խանջյանի բարձր գնահատման խոսքերը:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու, կոմպոզիտոր և երգեհոնահար Հովհաննես Մանուկյանը բացահայտեց քչերին հայտնի Հ.Չեքիջյան կոմպոզիտորին, անդրադարձավ նրա վոկալ-սիմֆոնիկ ստեղծագործությունների՝ Վ. Տերյանի բանաստեղծությունների հիման վրա գրված «Գարնանային անուրջներ» վոկալ-սիմֆոնիկ պոեմին և Ս.Կապուտիկյանի խոսքերով գրված «Ազատության ղողանջներ» վոկալ-սիմֆոնիկ պոեմին, որը հեղինակը նվիրել է Ա.Խաչատրյանի ծննդյան 60-ամյակին:

Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի դասախոս, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հայցորդ Նաիրա Մադոյանը ներկայացրեց Հ.Չեքիջյանի և ակադեմիայի պատմության մեջ միակ երաժիշտ ակադեմիկոսի՝ Արամ Խաչատրյանի առնչությունները: Ժամանակագրական առումով դրանք այնքան էլ տևական չէին (Մաեստրոն հայրենիքում հաստատվեց 1961-ին, իսկ դրանից 17 տարի անց՝ 1978թ. մայիսի 1-ին, կյանքից հեռացավ Ա.Խաչատրյանը), սակայն խորն էին ու բազմաճյուղյա:

Նստաշրջանը բովանդակալից էր, հազեցած և հետաքրքիր:

Առաջիկայում կիրառարակվի Հ. Չեքիջյանի ծննդյան 85-ամյակին նվիրված գիտական նստաշրջանի զեկուցումների ժողովածուն:

Լիլիթ ԱՐՏԵՍՅԱՆ

արվեստագիտության թեկնածու,

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտաշխատող

Բարձր մրցանակ

2014թ. հուլիսի 9-ից 12-ը Ամստերդամում տեղի ունեցավ միջազգային 16-րդ գիտաժողովը՝ նվիրված դիմամիկական խաղերին և կիրառություններին: Դիմամիկական խաղերի և կիրառությունների միջազգային գիտաժողովներն անցկացվում են յուրաքանչյուր երկու տարին մեկ, որից հետո շնորհվում է Այզեկսի մրցանակը: Այս տարի Այզեկսի մրցանակը շնորհվեց Սանկտ Պետերբուրգի համալսարանի խաղերի տեսության և վիճակագրական լուծումների ամբիոնի պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Լեոն Հովհաննեսի Պետրոսյանին՝ դիմամիկ խաղերի և կիրառությունների զարգացման ոլորտում ներդրած նշանակալի ավանդի համար: Ռուս գիտնականներից նախկինում այդ մրցանակը շնորհվել է միայն ՌԴ ակադեմիայի ակադեմիկոս Ն. Ն. Կրասովսկուն:

Լեոն Հովհաննեսի Պետրոսյանը հեղինակ է ավելի քան 300 գիտական աշխատությունների, 25 մենագրությունների, որոնցից մի քանիսը հրատարակվել են աշխարհի տարբեր լեզուներով: Լ. Հ. Պետրոսյանի ղեկավարությամբ պաշտպանվել է 8 դոկտորական և 49 թեկնածուական թեզ:

Սրտանց շնորհավորում ենք Լեոն Պետրոսյանին բարձր մրցանակի կապակցությամբ, մաղթում քաջառողջություն և հետագա ստեղծագործական հաջողություններ:

Կրթության ու մշակույթի ականավոր գործիչ Վարդան Գրիգորյանը պարգևատրվեց ՀՀ ԳԱԱ ոսկե մեդալով

ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը գիտության, կրթության ու մշակույթի ականավոր գործիչ, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Վարդան Գրիգորյանին պարգևատրեց ՀՀ ԳԱԱ ոսկե մեդալով:

«Ես գտնում եմ, որ պարոն Գրիգորյանը աշխարհի ամենաառջակավոր հայն է: Մշակույթի, գրականության, գիտության ասպարեզում հազիվ թե աշխարհում լինի մի անկյուն, որ Վարդան Գրիգորյանին չհամարեն», - իր խոսքում մասնավորապես ասաց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանը:

«Ինձ համար շատ պատմական կենտրոն է այստեղ, որովհետև մեր ժողովուրդին ես միշտ համեմատել եմ ճապոնիայի և Սինգապուրի հետ: ճապոնիան չունի որևէ հանքային կամ այլ նյութ, բայց ունի մտքի ուժը: Մեր երկրի մեջ, որ պիտի ֆինանսավորվի, դուր եք, մեր համալսարաններն են: Առանց ձեզի, առանց մտքի առա-

ջադիմության ոչ մեկ բան չէր լինի Հայաստանի մեջ, և դրա համար ինձի դժբախտություն է, որ Երևանի պետական համալսարանին, մեր գրադարանին, և ձեզ և այլն, շատ քիչ բյուջե է տրված, սիմվոլիկ է: Որոշ երկրների մեջ ակադեմիան առաջինն է, համալսարանները երկրորդը, նրանցից ավելի՝ տարրական դպրոցները, մեր մեկ փրկողը, մեր ապագան մեր կրթության մեջ է», - իր ելույթում ասաց Վարդան Գրիգորյանը:

Վարդան Գրիգորյանը ծնվել է Թավրիզում 1934թ.-ի ապրիլի 8-ին: 1956թ.-ին տեղափոխվել է ԱՄՆ: Ավարտել է ԱՄՆ-ի Ստենդ-Ֆորդի համալսարանը, որտեղ և ստացել է պատմության և հումանիտար գիտությունների դոկտորի, պրոֆեսորի կոչում: 1981-1989թթ. Գրիգորյանը զբաղեցրել է Նյու Յորքի համարային գրադարանի նախագահի պաշտոնը: 1988թ.-ին նա դարձել է Բրաունի համալսարանի նախագահ: 1997թ.-ին նա ընտրվել է Կարնեգի բարեգործական կորպորացիայի պրեզի-

դենտ:

Վարդան Գրիգորյանն արժանացել է ԱՄՆ-ի ամենաբարձր քաղաքացիական պարգևի՝ նախագահական Ազատության մեդալի, պարգևատրվել է Ազգային հումանիտար մեդալով, Էլլիս կղզիների պատվո շքանշանով, արվեստի ոլորտում մատուցած ծառայությունների համար արժանացել է Ամերիկյան ակադեմիայի և արվեստի ինստիտուտի ոսկե մեդալի:

Նա ԱՄՆ-ի Սպիտակ տան կրթաթոշակների գծով նախագահական հանձնաժողովի անդամ է, Արվեստների և գիտությունների ամերիկյան ակադեմիայի, Գիտությունների և արվեստների եվրոպական ակադեմիայի, Նյու Յորքի բժշկական ակադեմիայի, Ամերիկյան փիլիսոփայական ընկերության անդամ է, Երևանի պետական համալսարանի պատվավոր դոկտոր: 2013թ.-ից Դիլիջանի միջազգային դպրոցի հիմնադրադրողների խորհրդի անդամ է:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

ՀՀ ԳԱՍ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

Ներկայացնում է ՀՀ ԳԱՍ սփյուռքի բաժինը

Շվեդիայի Թագավորական տեխնոլոգիական ինստիտուտի պրոֆեսոր, մաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ ԳԱՍ արտասահմանյան անդամ Յենրիկ Շահողույանը ծնվել է Թեհրանի հայկական Նարմակ թաղամասում: Հաճախել է հայկական դպրոց՝ մինչև ավագ դպրոցի առաջին տարին, ապա մի քանի անգամ փոխել է դպրոցները և վերջապես 1979 թ. ստացել ավագ դպրոցի վկայական:

Նույն տարվա հոկտեմբերին Յենրիկ Շահողույանը մեկնել է Շվեդիա: Նա չէր կարողանում կողմնորոշվել մասնագիտության ընտրության հարցում մինչև 1985 թ.: Չնայած դրան նա մաթեմատիկայի և այլ առարկաների մի քանի դասընթացների է հաճախել:

1985 թվականին վերջապես որոշում է լրջորեն զբաղվել մաթեմատիկայով և 1986 թ. ստանում է բակալավրի վկայական:

Բարձր առաջադիմության շնորհիվ 1987-ին նա դարձել է Շվեդիայի Թագավորական տեխնոլոգիական ինստիտուտի ասպիրանտ՝ աշխարհահռչակ շվեդ մաթեմատիկոս Հարոլդ Շապիրոյի ղե-

Շահողույան Հենրիկ

կավարությամբ: Թեկնածուական ատենախոսությունը պաշտպանել է 1991-ին: Այն նվիրված էր այսպես կոչված քառակուսիացման տիրույթներին և մակերևույթների ուսումնասիրությանը: Ատենախոսության պաշտպանությունից հետո նա շարունակում է իր գիտական գործունեությունը Շվեդիայի Թագավորական տեխնոլոգիական ինստիտուտում և դասախոսում: 1997-ին ստանում է դոցենտի, իսկ 2001-ին՝ պրոֆեսորի կոչումը:

Սկզբնական շրջանում Հ. Շահողույանը մի տարօրինակ զգացողություն ուներ, թե այն, ինչով զբաղվում է, իր համար չէ, անգամ որոշում է թողնել այդ զբաղմունքը: 1989 թվականին սակայն նրա ղեկավար Հարոլդ Ս. Շապիրոն նրան առաջարկում է ուսումնասիրել հակադարձ խնդիրը: Ուղիղ երկու ամիս անց նա որոշում է գտնում է շատ տարրական և պարզ ապացույց: Այս հանգամանքը վստահություն է ներշնչում նրան և դրդում է շարունակել հետազոտությունները: 1991թ. Յենրիկ Շահողույանը ավարտում է թեզը՝ «Քառանկյուն դոմեյնի տեսություն» խորագրով:

Առաջին 3 տարին նա շատ է աշխատել՝

լրիվ դրույքով դասախոսել է և լրիվ դրույքով հետազոտական աշխատանք կատարել: Այլ խոսքով՝ օրական աշխատել է 18 ժամ:

1994 թվականին Հ. Շահողույանը ստանում է իր առաջին հետազոտական դրամաշնորհը: Այս հանգամանքը հնարավորություն է ընձեռում գիտական հետազոտությանը հատկացնել իր ժամանակի 50%-ը: Նա կարողանում է աշխատել ավելի հանգիստ և առավել արդյունավետ:

1990-ականների կեսերից Յենրիկ Շահողույանը փորձում է կապ հաստատել Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի հետ: 1996-ին կատարվում է նրա վաղեմի երազանքը՝ այցելել Երևան և հանդիպել իր հայրենիքի հետ: Վերադառնալուց հետո նա դիմել է Շվեդիայի ինստիտուտներին՝ առաջարկելով դրամաշնորհներ տրամադրել հայ ուսանողներին Թագավորական տեխնոլոգիական ինստիտուտ այցելելու նպատակով: Նրա ջանքերը պսակվեցին հաջողությամբ: Արդյունքում հաջորդ 10 տարիների ընթացքում ամեն տարի Երևանից առնվազն երկու երիտասարդ գիտնական այցելել է Շվե-

դիա:

1998 թ. Յենրիկ Շահողույանը ասպիրանտի տեղ է հատկացնում Երևանի պետական համալսարանի շրջանավարտ Արշակ Պետրոսյանին: Արշակ Պետրոսյանը գործուղվում է Շվեդիա և երկու տարվա ընթացքում պաշտպանում թեզը:

Անցած տարիներին մոտավորապես 15-20 հայ գիտնական այցելել են Շվեդիա կամ ասպիրանտ են եղել Թագավորական տեխնոլոգիական ինստիտուտում:

1998 թ. Յենրիկ Շահողույանը դասախոսություններ է կարդացել Օստինի տեխնոլոգիական համալսարանում, իսկ 1999-ին՝ Կալիֆոռնիայի Սանտա Բարբարա համալսարանում:

Հ. Շահողույանը հրավիրված պրոֆեսոր է եղել Նանսում, Բեսսանկոնում (Ֆրանսիա), Շարիֆ համալսարանում և IPM Res. կենտրոնում (Իրան):

Նա կազմակերպել է բազմաթիվ գիտաժողովներ, երկարաժամկետ ծրագրերի հեղինակ է:

Այսօր Յենրիկ Շահողույանը ազատ եզրերով խնդիրների բնագավառում աշխարհի լավագույն մասնագետներից է: Ազատ եզրերով խնդիրները առաջանում և կիրառվում են բազմաթիվ ոլորտներում՝ սկսած ֆիզիկական ֆազային անցումներից (ինչպես, օրինակ, սահմանագիծը հալչող սառույցի և ջրի միջև),

մինչև ֆինանսներ (կիրառման տիրույթի եզր) և կենսաբանություն (կիսաթափանց թաղանթների ուսումնասիրություն): Յենրիկ Շահողույանի ամենանշանակալի արդյունքները վերաբերում են ազատ եզրերով խնդիրների լուծումների լավագույն ողորկության աստիճանին, ինչպես նաև ազատ եզրերի որակական հատկանիշներին: Վերջիններից են, օրինակ, ողորկությունը, զոգավորությունը, եզակիության բազմության կառուցվածքը և այլն: Ակտիվորեն զբաղվում է նաև ֆինանսական մաթեմատիկայով, որտեղ կիրառում է ազատ եզրերով խնդիրների մեթոդները: Վերջին տարիներին նա զբաղվում է նաև համասեռացման խնդիրներով, որոնք նկարագրում են արագ փոփոխվող (պարբերական թե պատահական) միջավայրում դիֆերենցիալ հավասարումների լուծումների, ինչպես նաև ազատ եզրերի վարքը:

Նրա աշխատանքները հիմնականում նվիրված են վերը նշված դիֆերենցիալ հավասարումների լուծումների և ազատ եզրերի գոյությանը, եզակիության և ողորկության հարցերին: Գիտնականը մշակել է մեթոդ, որով կարողացել է բավականին լայն դասի խոչընդոտի տիպի ազատ եզրով դիֆերենցիալ հավասարումների համար ստանալ լուծում և ազատ եզրի օպտիմալ ողորկություն:

Նա ունի 80-ից ավելի տպագրված աշխատանքներ, որոնց մեծ մասը՝ աշխարհում այդ ոլորտի ամենահեղինակավոր ամսագրերում:

Նրա ղեկավարությամբ պաշտպանվել են բազմաթիվ մագիստրոսական թեզեր և 10-ից ավելի թեկնածուական ատենախոսություններ, որոնցից 4-ը եղել են հայ ուսանողներ: Յենրիկ Շահողույանը ակտիվ կապ է պահպանում հայ մաթեմատիկոսների հետ և հաճախ է լինում Հայաստանում, համագործակցում մեր գիտնականների հետ: Հայաստանում նրա ակտիվ աջակցությամբ կազմակերպվել են բազմաթիվ միջազգային գիտական դպրոցներ և կոնֆերանսներ:

Հաշվի առնելով Յենրիկ Շահողույանի գիտական, մանկավարժական, ինչպես նաև մայր հայրենիքի հետ սերտ կապերը՝ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիան 2008 թվականին նրան ընտրել է ԳԱՍ արտասահմանյան անդամ:

Ներկայումս Հ. Շահողույանը ակտիվորեն համագործակցում է ՀՀ ԳԱՍ մաթեմատիկայի ինստիտուտի և ԵՊՀ գործընկերների հետ:

Հայագիտական գիտաժողով ԳԱՍ-ում

ՀՀ ԳԱՍ նիստերի դահլիճում մեկնարկեց Հայագիտական ուսումնասիրությունների ընկերակցության հիմնադրման 40-ամյակին նվիրված գիտաժողովը, որը կազմակերպվել է Հայագիտական ուսումնասիրությունների ընկերակցության ՀՀ ԳԱՍ հայագիտական ինստիտուտների մասնակցությամբ, «Գալուստ Գյուլբենկյան» հիմնադրամի հայկական համայնքների բաժանմունքի աջակցությամբ:

Իր բացման խոսքում ՀՀ ԳԱՍ մաթագիտական Ռադիկ Մարտիրոսյանը բարձր գնահատեց կառույցի դերը հայագիտության զարգացման գործում, կարևորեց ամերիկահայ պատմաբան, ՀՀ ԳԱՍ արտասահմանյան անդամ Ռիչարդ Հովհաննիսյանի դերը Հայագիտական ուսումնասիրությունների ընկերակցության հիմնադրման գործում, ինչպես նաև նշեց, որ ընկերակցության

ներկա գործունեության հաջողությունների համար նշանակալի է ԱՄՆ հայագետների ընկերակցության նախագահ, Միչիգանի համալսարանի պրոֆեսոր Գևորգ Բարդակչյանի դերը:

Սփյուռքի նախարար Հրանուշ Հակոբյանը ներկաների ուշադրությունը հրավիրեց հատկապես սփյուռքում մայրենի պահպանության և հայերենի երկու ճյուղերի մերձեցման խնդիրներին՝ առաջարկելով մշակել հայագիտության զարգացման ծրագիր:

ՀՀ սփյուռքի նախարարը շնորհակալություն հայտնեց ՀՀ ԳԱՍ 6 ինստիտուտներին՝ սփյուռքի նախարարության հետ սերտ համագործակցության համար:

Իր խոսքում ԵՊՀ ղեկավար Արամ Սի-

մոնյանը շեշտեց սփյուռքի մեր հայրենակիցների մասնակցության կարևորությունը նման գիտաժողովներին:

ԵՊՀ ղեկավարը խոսեց թարգմանական ոլորտում առկա խնդիրների մասին, կարևորեց հատկապես քաղաքական հայագիտության զարգացումը և նշեց, որ նաև ՀՀ սփյուռքի նախարարության հետևողական ջանքերի շնորհիվ պետք է քայլեր ձեռնարկվեն հայերենի 2 ճյուղերի մերձեցման հիմնախնդրի լուծման ուղղությամբ:

ՀՀ ԳԱՍ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար Յուրի Սուվարյանը նշեց, որ հայագիտության զարգացմամբ կկանխվեն

նաև որոշ ազգերի կողմից հայկական արժեքների սեփականաշնորհմանն ուղղված փորձերը:

Ձեկուցումներով հանդես եկան օտարազգի, սփյուռքյան և հայաստանյան հայագետներ՝ «Հնչյունափոխությունների գործունեությունը անձնամուկների ձևավորման հարցում V-IV դարերի հայերեն ձեռագրերի հիշատակարաններում», «Գրիգոր Տաթևացու՝ իսլամի դեմ փաստարկների տրամաբանական վերլուծություն», «Երեմիա Չելեպի Քյոնուրջյան՝ հայ պատմագրության «նոր վերելքի» ականավոր մուկերի», «Կոստանդնուպոլսի հայ ամիրայության ձևավորումը» և այլ թեմաներով:

ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱՆՅՈՒԴԱՐՁ

«ՆԱՐԻՆԵ»

կաթնաթթվային մթերքի արտադրությունը ստանում է իր օրինական գրանցումը «Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնում

Սույն թվականի սեպտեմբերի 26-ին, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի «Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնում տեղի ունեցավ համաշխարհային ճանաչում ստացած «ՆԱՐԻՆԵ» կաթնաթթվային մթերքի արտադրության բացման արարողությունը:

Միջոցառմանը մասնակցում էին ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը, ՀՀ առողջապահության նախարար Արմեն Մուրադյանը, ՀՀ ԱՆ դեղերի և բժշկական տեխնոլոգիաների փորձագիտական կենտրոնի տնօրեն Հակոբ Թովչյանը, խոշոր դեղագործական ձեռնարկությունների ներկայացուցիչներ:

«ՆԱՐԻՆԵ» մթերքը կիրառվում է որպես բուժկանխարգելիչ միջոց: Մթերքը կարևոր դեր է խաղում աղիքային միկրոֆլորայի կարգավորման գործում՝ դիսբակտերիոզի և դրա հետևանքների, այդ թվում՝ երկրորդային իմունաանբավարարության և քրոնիկ հոգնածության համախտանիշների դեպքում: Մթերքը նպաստում է նյութափոխանակության վերականգնմանը և բարձրացնում է իմունիտետը:

«ՆԱՐԻՆԵ»-ի կաթնաթթվային բակտերիաները կայուն են մի շարք հակաբիոտիկների գործունեության և քիմիաթերապևտիկ միջոցների նկատմամբ: Օժտված են բարձր հակազդիչ ակտիվությամբ լայն սպեկտրի ախտածին և պայմանական ախտածին միկրոօրգանիզմների նկատմամբ (դիզենտերիայի, որովայնային տիֆի, սալմոնելոզի հարուցիչներ, ախտածին աղիքային ցուպիկներ, ստրեպտոկոկներ, ստաֆիլոկոկներ, պրոտեաներ): Վերականգնում են աղիքային ամբողջ ուղու նորմալ միկրոֆլորան, ինչպես նաև դրա շարժողականությունը: Նպաստում են օրգանիզմում B խմբի, C, E, P վիտամինների, ֆոլաթթվի, բիոտինի սինթեզին:

«ՆԱՐԻՆԵ» մթերքի կիրառումը երաշխավորված է Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության կողմից:

«ՆԱՐԻՆԵ» կաթնաթթվային մթերքը ստեղծված է պրոֆեսոր Լեոն Երզնկյանի կողմից ՀՍԽՀ ԳԱ միկրոբիոլոգիայի ինստիտուտում, որի իրավահաջորդը ՀՀ ԳԱԱ «Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնն է:

«ՆԱՐԻՆԵ» մթերքի սերիական արտադրության գաղափարը պատկանում է ՀՀ ԳԱԱ «Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնի կոլեկտիվին:

Մթերքը թողարկվում է համաձայն ՀՍՏ 173-98 Ն17: Համապատասխանության սերտիֆիկատ N 0271159 առ 01.07.2014 թ.:

«ՆԱՐԻՆԵ» կաթնաթթվային մթերքը ստացվում է L. acidophilus NHMN A B9602 (Ep317/402) կաթնաթթվային բակտերիաների մաքուր կուլտուրայով նորմավորված կաթի խմորման ճանապարհով:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Երևանում մեկնարկեց «Գիտական հաշվարկների մարտահրավերները» գիտաժողովը:

2014 թ. սեպտեմբերի 19-ին ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայում մեկնարկեց «Գիտական հաշվարկների մարտահրավերները» գիտաժողովը, որի կազմակերպիչներն են ՀՀ ԳԱԱ-ն և ՀՀ ԳԱԱ ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտը:

Գիտաժողովին մասնակցում էին գիտնականներ ԱՄՆ-ից, Ֆրանսիայից, Ֆինլանդիայից, Ռուսաստանից:

Գիտաժողովի հիմնական նպատակն էր ներկայացնել հաշվողական և տեղեկատվական ծառայությունների զարգացման ժամանակակից միտումները՝ ուղղված գիտական և հասարակական մարտահրավերների դիմակայմանը: Գիտաժողովն, անշուշտ, կնպաստի համաեվրոպական և համաշխարհային հետազոտական ենթակառուցվածքների և համընթացությունների հետ Հայաստանի գիտական ներուժի համագործակցության ամրապնդմանը:

Գիտաժողովի ընթացքում «Գիտական հաշվարկների ժամանակակից միտումները և ապագա մարտահրավերները» զեկուցումով հանդես եկավ գերհամակարգչային ոլորտի լեգենդ, զուգահեռաբար ծրագրավորման բնագավառի հայտնի մասնագետ, Linpack թեստի հեղինակ, Top500 վարկանիշային աղյուսակի հիմնադիր, Թենեսիի համալսարանի (ԱՄՆ) պրոֆեսոր, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների

հետազոտությունների կենտրոնի տնօրեն Ջեյ Դոնգարան:

«EUDAT - Տվյալների ծառայություններ և բաց գիտություն» զեկուցումով հանդես եկավ Գիտության տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոնի (Ֆինլանդիա) տնօրեն, Եվրոպական գրիդ նախաձեռնության (EGI) ղեկավար, դոկտոր Պեր Օստերը:

Ջեկուցումով հանդես եկավ Թուրքիայի ինֆորմատիկայի հետազոտությունների ինստիտուտի (Ֆրանսիա) տնօրեն, պրոֆեսոր Միշել Դալդեն, որը ներկայացրեց իրենց ինստիտուտի փորձը գիտական հաշվարկների բնագավառում:

ՀՀ ԳԱԱ փոխնախագահ, պրոֆեսոր Յուրի Շուքուրյանը ներկայացրեց INARMERA-ICT նախագիծը և նրա դերը գիտական հաշվարկների բնագավառում՝ Հայաստանի ներուժի ամրապնդման հարցում:

Ձեռնարկությունների ինկուբատոր հիմնադրամի տնօրեն, դոկտոր Բագրատ Ենգիբարյանը ներկայացրեց տեղեկատվության և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների արդյունաբերությունը Հայաստանում:

«Գիտական հաշվարկների մարտահրավերները» գիտաժողովն անցկացվում է EU FP7 INARMERS-ICT ծրագրի աջակցությամբ:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

Հայկական հնագիտական գյուտը փաստում է ողջ աշխարհը

Մոտ 325.000 տարվա վաղեմություն ունեցող Նոր Գեղի-1 քարեդարյան կայանում կատարված պեղումները մարդագոյացման գործընթացների ամբողջ մեխանիզմների ընկալման տեսականորեն հիմնավորման մեջ մոր ուղի են բացում: Այս մասին օրերս լրագրողներին հայտնեց ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի տնօրեն Պավել Ավետիսյանը:

Սովորաբար գոյություն ունի նախամարդու կողմից գործիքներ պատրաստելու երկու մոդել, երբ մարդը քարը հղկելով ստանում էր ձեռքի հատիչ, և դրան հաջորդող տրամաբանորեն հակառակ էր ուղղված, երբ քարից պատրաստվում էր միջուկ, միջուկից հանվում էին ցեպները, և ցեպներից էր պատրաստվում գործիք: Երկրորդ տարբերակով պատրաստված գործիքն ավելի սուր է ու թեթև: «Քարի մշակման տիպերի առաջացումները բացատրվում են մեկը մյուսով փոխարինելու պարագայով: Ոչ մի տեղ առաջին ու երկրորդ տիպի գործիքներ միաժամանակ չեն գտնվել: Ըստ այսօրվա գիտական տեսակետների՝ համարվում է, որ քարի մշակման մոր հնարքները ստեղծվել են Աֆրիկայում մոր տիպի մարդու հետ և այնուհետ այնտեղից Եվրասիայով տարածվել աշխարհով մեկ՝ Լևանտի միջանցքի տարածքով: Աֆրիկայում մշակված երկու ձևերը հանդիպում են իրարից առանձին, իսկ Նոր Գեղիի պարագայում մենք ունենք երկուսը միասին, և ըստ շերտագրության՝ երևում է, որ մոր հնարքը ստեղծվել է հին հնարի հիման վրա», - ասաց Հնագիտության ինստիտուտի գիտաշխատող Բորիս Գասպարյանը: Նա հավելեց, որ այս գտածոյով իրենք գործ ունեն երկու տեխնոլոգիաների անցման հետ, որը տեղի է ունեցել տեղում և ոչ թե բերված է եղել դրսից:

Ըստ հնագետի՝ հուշարձանը բացվել է պատահականո-

րեն: Այն չէր գտնվի, եթե Հրազդանի կիրճում զինվորականները ձոր իջնելու համար ճանապարհ չբացեին: Տրակտորով կատարվող աշխատանքների արդյունքում բացվել էր բազալտի շերտ, և երկու բազալտի շերտերի արանքում հայտնաբերվել էին գործիքներ: «Այդ շերտում գտնվեց հրաբխային մոխիր, որը ցույց է տալիս, որ մարդն այդ ժամանակ տեսել է հրաբխային ժայթքում, իսկ ավելի մոր շերտերում արդեն մարդու գործունեության հետքեր չկային: Հրաբխային մոխրի շնորհիվ հնարավորություն եղավ ճշգրիտ թվագրելու գտածոները. այդ գործիքները պատրաստվել էին 325-335 հազար տարի առաջ», - տեղեկացրեց Բորիս Գասպարյանը:

«Ժամանակին Վրաստանի տարածքում» Հայկական լեռնաշխարհի սահմաններում, ստացվեցին մարդագոյացման ամենավաղ փուլերի վերաբերյալ տվյալներ, համաձայն որոնց՝ եվրասիական տարածքներում բնակվող վաղ մարդիկ ապրել են հենց այս տարածքներում, սա երկրորդն է հոմոէրեկտուսի մասին, որն արդեն մի քիչ ավելի ուշ շրջանի է վերաբերում», - ասաց Պավել Ավետիսյանը:

ՀՀ մշակույթի նախարարի տեղակալ Արև Սամուելյանի խոսքով այս տարի Հայաստանի տարածքում 63 պեղման թույլտվություն է տրվել, շուրջ վեց գիտական կենտրոններ են թույլտվություն ստացել, որոնցից ամենախոշորը ԳԱԱ հնագիտության ու ազգագրության ինստիտուտն է՝ 41 պեղման թույլտվություն: «Նոր Գեղիի իրադարձությունը մոր նյութ է տալիս հնագիտության ինչպես ընդհանրապես մարդու տարածման, այնպես էլ Հայկական լեռնաշխարհի կարևորության վերաբերյալ», - ասաց Արև Սամուելյանը: Նա նաև նշեց հայ-ամերիկյան համատեղ աշխատանքի կարևորությունը, որի շնորհիվ մեր հնագիտական գյուտերը փաստում է ողջ աշխարհը:

Նշանավոր ֆիզիկոս Ալեքսեյ Սիսակյանի հիշատակին նվիրված գիտաժողով ՀՀ ԳԱԱ-ում

Սույն թվականի սեպտեմբերի 4-ին ՀՀ ԳԱԱ նախագահությունում կայացավ համաշխարհային ճանաչում ունեցող գիտնական, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի արտասահմանյան անդամ, Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ալեքսեյ Սիսակյանի հիշատակին և նրա 70-ամյակին նվիրված գիտաժողով:

Ալեքսեյ Սիսակյանը 2006 թ.-ից եղել է Դուբնայի միջուկային հետազոտությունների միացյալ ինստիտուտի տնօրենը: Նրա ղեկավարած ինստիտուտի օժանդակությամբ Հայաստանն ակտիվ համագործակցություն է հաստատել Միջուկային հետազոտությունների եվրոպական կենտրոնի հետ: Սիսակյանը մեծ ներդրում է ունեցել Հայաստանում միջուկային ֆիզիկայի զարգացման գործում՝ համագործակցելով Հայաստանի գիտական կենտրոնների՝ Երևանի ֆիզիկայի ինստիտուտի, ԵՊՀ-ի ֆիզիկայի ֆակուլտետի, ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտների հետ: Ալեքսեյ Սիսակյանը հայտնի տեսաբան-ֆիզիկոս էր, գիտության տաղանդավոր կազմակերպիչ:

Գիտաժողովը բացեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը: Այնուհետև ելույթ ունեցավ կրթության և գիտության նախարարությանն առընթեր Գիտության պետական կոմիտեի նախագահ Սամվել Հարությունյանը:

Ջեկուցումներով հանդես եկան Դուբնայի միջուկային հետազոտությունների միացյալ ինստիտուտի փոխտնօրեն Գրիգորի Տրուբնիկովը և Մույն ինստիտուտի տեսական ֆիզիկայի լաբորատորիայի տնօրեն Վիկտոր Վորոնովը:

Ալեքսեյ Սիսակյանին նվիրված գիտաժողովը անցկացվեց սեպտեմբերի 1-5-ին «International Center for Theoretical Physics»-ի (ICPT) աջակցությամբ Հայաստանում անցկացվող «Օպտիկական և նրա կիրառությունները» (Optics-2014) միջազգային գիտաժողովի շրջանակներում:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

ՀՈՒՅԺ ՄՊԱՄՎԱԾ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

«Մեր ազգային-հեղափոխական երգերը պիտի հնչեն այնքան ատեն, քանի դեռ անոնց բառերուն և մեղեդիին մեջ ծածանվող երազը իրականություն չէ դարձած»:

ՍՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ

Վահագնը, տիեզերական ծնունդ է. իր մեջ ունի երկնքի ու երկրի ուժերը, նա հզոր մի պատանի է՝ արեգակ աչքերով և իր ազգին պաշտպանելու հավերժ երիտասարդական ուժով:

Վեց դար է բաժանում հորեն-նացու ներկայացրած Վահագնից մինչև Գրիգոր Մագիստրոսը, որը որդուն խորխտ ու լավատեսորեն պատգամում է միշտ իր ազգին նվիրված լինելու համար ունենալ կռվի պատրաստ զենք ու նախահայր Հայկի խիզախությունը:

Ժողովածուն սկսվում է Վարդան Մամիկոնյանի դիմումով իր զորքին՝ Ավարայրի ճակատամարտից առաջ:

Ազատության երգը առաջ են տանում Ռաֆայել Պատկանյանը, Միքայել Նալբանդյանը, Ռաֆֆին, Ավետիք Իսահակյանը: Սրանք շատ հայտնի անուններ են: Ս. Սահակյանը ամեն երգի հետ դնում է համապատասխան նկար, երգի ծայրանիշերը, համառոտ տեղեկություն հեղինակի կամ իրադարձության մասին: Մեջբերվում են Ջեթունի 1862 և 1895 թվականների ինքնապաշտպանական կռիվները, Վանի 1896-ի ինքնապաշտպանությունը:

Հատուկ ձևով ներկայացվում են այն երգերը, որոնք մշակել է Կոմիտասը՝ դրանցում դնելով հայ ժողովրդի հարատևության գաղափարը: Գրքում հայտնվում է հյրիմյան Հայրիկի կերպարը, որին նույնպես կվայելեր Ֆրեդերիկ Մակլերի բնու-

րոշումը՝ «փիլոն հագած Գարիբալդի»: Ժողովածուում տեսնում ենք Սասունի ինքնապաշտպանական կռիվները՝ իրենց անոռանալի հերոսներով ու աշուղ Ֆահրատի «Արաբոյի երգով»:

Գրքից մեզ են նայում և իրենց խոսքն ուղղում Սերոբ Աղբյուրը, որին ժողովուրդը կոչում էր «Ազգապետ»՝ պատվանունով, նրա հերոսական կինը՝ Սոսե Մայրիկը, Անդրանիկ Ջորավարը, Գևորգ Չաուշը, նրա կինը՝ Հեղինեն, հրացանը ձեռքին, Սուլուխի կամրջի վրա տեղի ունեցած արյունալի կռիվը, որի ժամանակ (1907թ. մայիս) զոհվում է Գևորգ Չաուշը: Շատ տեղին են հնչում համճարեղ դերասան Վահրամ Փափազյանի խոսքերը՝ ասված հերոսի մասին. «Հեքիաթային հերոսի կերպարանք էր առած ան իր ժողո-

վուրդին աչքին. կը համարեին զինք անխոցելի եւ անմահ ու երբ մեռաւ, ան չէր մեռած ժողովուրդին համար»:

Ավ. Իսահակյանի «Հայդուկի երգերի» առիթով պատշաճում է Դմիտրի Նալբանդյանի «Վերնատուն» նկարը, որովհետև Վարպետը «Վերնատան» հավաքների ժամանակ է խոստովանում, թե երգերի հեղինակ «Հայ գուսանը» հենց ինքն է:

Հայ ազգային-ազատագրական երգերը կապվում են այնպիսի հայտնի երաժիշտների անունների հետ, ինչպիսիք են՝ Կոմիտասը, Ջիվանին, Շերամը, Ժորժ Կառվարենցը, Բարսեղ Կանաչյանը և ուրիշներ:

Հայոց ազգային-ազատագրական երգերի նոր շերտն առնչվում է 1915-ից 1923-ը ձգվող երիտթուրքերի կազմակերպած հայերի ցեղասպանության հետ: Այս ծանր տարիները ծնունդ են տալիս նոր հերոսների՝ գորավարներ Անդրանիկ, Նժդեհ, Դրո և այլք:

Վանի նոր հերոսամարտի կողքին հայտնվում են Մուսա լեռան գյուղերի քաջասիրտ բնակիչների պայքարի դրվագները, որոնք ավարտվում են հայերի հաղթանակով: 4000 մուսալեռցի հայերի ֆրանսիական 5 նավեր ապահով հասցնում են Եգիպտոս՝ Պորտ Սաիդ:

Ժողովածուի տարբեր էջերում հնչում են մեծ հայրենասեր Նժդեհի խրատները, որոնց հիմքը բոլոր ժողովուրդների համար հայտնի այն խոսքն է, թե ամեն ազգ խաղաղ ապրելու համար միշտ պետք է պատրաստ լինի պատերազմի:

Գրքում ներկայացվում է Սոդոմոն Թեյլիդյանը իր ողջ էությամբ և նրա կողքին մյուս հայ վրիժառուները, որոնք, վտան-

գելով իրենց կյանքը, արդար դատաստան տեսան 1915-ի մեկ ու կես միլիոն հայ նահատակների սպանդի կազմակերպիչների հետ:

Ս.Սահակյանի հեղինակած ժողովածուի վերջին բաժինը նվիրված է Արցախյան գոյամարտին:

Արցախյան ազատամարտը ներկայացվում է 1988-ից և հասնում մեր օրերը: Բավական տեղ է հատկացված Ներսիկ Իսպիրյանի երգերին: Այս բաժնում ներբողվում են Արցախյան ազատագրական կռվի հերոսները՝ Մովսես Գորգիսյանը, Շահեն Մեղրյանը, Մոնթե Մելքոնյանը և շատ-շատերը:

«Հայոց Ազատամարտը երգերում» գիրքն ունի հեղինակի առողջ հայրենասիրության դրսևորումը: Ազատամարտի երգերը չեն կապվում որևէ ազգային կուսակցության հետ, դրանք վերկուսակցական են ու համաժողովրդական:

Այս կարևոր ձեռնարկին իրենց նպաստ են բերել «Նոր սերունդ» հիմնադրամը, զրքի խմբագիր Ռուզան Սահակյանը ու երաժշտական խմբագիր Լուսինե Նազարյանը: Տեղին է Սահակ Սահակյանի այն պատգամը, թե ազգային-ազատագրական երգերը պետք է կատարել մեծ պատասխանատվությամբ, արժանապատվության ու հպարտության զգացումով, անմնացորդ նվիրումով: «Լուսասակն»՝ հրատարակչությունը ծիշտ է ընտրել զրքի ձևավորման ոճը. այն բոցեղեն գույներով է՝ զարդարված ուրարտական սեպագրերով, միջնադարյան մանրանկարներով ու հայ նշանավոր նկարիչների գլուխգործոցներով:

ԱՆԼԻՏԱ ՂՈՒՈՒՄԱՆՅԱՆ

ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

նիթներով:

Այս տարի այն նվիրված էր Առաջին համաշխարհային պատերազմի 100-ամյակին: Անդրադառնալով հիշյալ ծրագրին՝ նախագահ Ե. Դ. Գրիգորը միջոցառման բացմանը նշել է. «Ժամանակն ինքն է թելադրել մեր համալսարանի գլխավոր թեման. այս տարի աշխարհը նշում է Առաջին համաշխարհային պատերազմի սկսվելու 100-ամյակը: ...Որպես կազմակերպիչներ, մեր նպատակն է անել ամեն ինչ, որպեսզի ծրագիրն արթուն պահի հետաքրքրությունը Ռուսաստանի պատմության հետազոտման նկատմամբ»:

Ծրագրի գիտական ղեկավար, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Պետերբուրգի ռազմապատմական ընկերության նախագահ Ալեքսեյ Վ. Առանովիչը բարձր գնահատեց այլ մշակույթների ռուսալեզու ներկայացուցիչների հետ մնան միջոցառումների անցկացումը, որոնց միավորողը ռուսաց լեզուն է:

Տասը օրվա ընթացքում Սանկտ Պետերբուրգի համաշխարհային ճանաչում ունեցող 4 առաջնակարգ թանգարաններում (Հրետանային, ինժեներական և կապի զորքերի ռազմապատմական, Ռուսաստանի քաղաքական պատմության պետական, Կրոնի պատմության և Կենտրոնական ռազմածովային թանգարաններ) 9 լավագույն մասնագետներ (պատմաբան, գրականագետ, արվեստաբան, կրոնի պատմության մասնագետ և այլն) ներկայացրին 20 ուշագրավ դասախոսություններ, որոնք արժարժուն էին Առաջին աշխարհամարտին կամ, ինչպես

այժմ ռուսական պատմագիտության մեջ է այն անվանվում, Մեծ պատերազմին վերաբերող տարբեր թեմաներ: Դրանք էին Մեծ պատերազմի նորովի հետազոտումը, զորավարները, միապետական գլարդիան, ինտենդանտական մատակարարումը, 1914 թ. արևելաարուսական զործողությունը, հատուկ նշանակության ջրկատների գործունեությունը, հրետանին, ծովային ուժերը, հեծելազորը, ռազմական համազգեստը, ինչպես նաև՝ մայրաքաղաք Պետրոգրադը, հերոսները, կանայք, հոգևորականությունը, գրականությունը և արվեստը Առաջին աշխարհամարտի տարիներին, Փետրվարյան հեղաշրջումը, Բրեստի փաշտությունը, Վերսալյան աշխարհակարգը և այլն:

Ջուգահեռաբար թանգարաններում գործում էին թեմատիկ հարուստ ցուցադրություններ: Իսկ Հրետանային թանգարանի հետնահայաց իսկայական տարածության մեջ առաջին անգամ ներկայացվեց ռազմապատմական վերակերտում՝ ռուսական և գերմանական բանակային և զինական պարագաների առկայությամբ և ռազմական գործողությունների ցուցադրությամբ:

Ծրագրին մասնակցում էր 21 երկրներից ժամանած 57 մասնակից:

Միջոցառման ավարտին ինչպես կազմակերպիչների, այնպես էլ մասնակիցների կողմից սրտառու ընդունելության արժանացավ նվաստիս շնորհակալական ուղերձը, որի բնագրային տարբերակը ներկայացնում են ստորև:

Святому Городу Петербург от
Святой Горы Арарат!
России – от стратегического
партнёра Армении!

Святой Город Петербург
Свёл соотечественников в круг;
Как вернувший в Дом Отцовский
Сын от школы-жизни юной.

Пришли, увидели и полюбили вновь
Дом наш общий, милый, ласковый
и щедрый,
Где так похожи мы друг на друга,
Где прошлое — биография наша;
Прошлое — горькое, прошлое — сладкое,
Многострадальное, поучительное,
Омудряющее, объединяющее,
Прошлое — славное, непобедимое.

Пусть Бог хранит Святую Русь —
Новейший Таможенный Союз,
Империю Евразийскую,
Историю-политическую,
Империю цивилизационную,
Научно-техническую,
Империю христианскую,
Многоконфессиональную.

Боже, храни Санкт-Петербург!
Боже, храни Россию!
Боже, храни Российских нынешних и
будущих Царей!

Кнарик Авакян
10 сентября, 2014 г.

Санкт-Петербург

Բնարիկ ԱՎԱԳՅԱՆ
պատմական գիտությունների
թեկնածու, ՀՀ ԳԱԱ պատմության
ինստիտուտի ավագ
գիտաշխատող

Հայաստանի Հանրապետությունում Ռուստրոնոգնիչեստվոյի ներկայացուցչության ծրագրի շրջանակներում (մշակութային և հասարակական ծրագրերի բաժնի պետ, պ. գ. թ. Իրինա Կասացկայա) և ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի (տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աշոտ Մելքոնյան) աջակցությամբ ս. թ. օգոստոսի 31 - սեպտեմբերի 11-ը առիթ ունեցա մասնակցելու Սանկտ Պետերբուրգի՝ կառավարության Արտաքին կապերի կոմիտեի (նախագահ՝ Եվգենի Գրիգորև) կազմակերպած արտերկրում բնակվող հայրենակիցների համար անցկացվող «Ռուսական պետության պատմություն» (Մշակութապատմական համալսարան) XI կրթական ծրագրին: Վերջինս անց է կացվում 2004 թվ.-ից տարբեր հիշարժան ա-

(Սկիզբը՝ №№ 7-8-ում)

ՆԵՂՈՍԻ ԱՎԱԶԱՆ

Ջրի հարցում ուժի դիմելու պատրաստ է մաս տարածաշրջանում ամենահավասարակշռվածը համարվող երկրներից մեկը՝ Եգիպտոսը: Դեռ 1979 թ. Եգիպտոսի մախագահ Անվար Սադաթը, խաղաղության պայմանագիր կնքելով Իսրայելի հետ, հայտարարեց, որ բացի ջրի պատճառից, այլևս երբեք ոչ մի պատճառով չի պատերազմի Իսրայելի հետ: Սադաթն ուզում էր ջրային հարցն օգտագործել որպես միջոց Իսրայելի վրա ճնշում գործադրելու համար: 1978 թ. եգիպտա-իսրայելական բանակցությունների ժամանակ իսրայելական կողմն առաջարկեց «ջրի համատեղ օգտագործման» ծրագրի շրջանակներում իրենց տալ Նեղոսի ջրի մեկ տոկոսը, այսինքն՝ տարեկան 800 մլն խոր. մետր ջուր, որը ջրագծով Նեղոսի արևելյան դելտայից պետք է հասցվեր Սինայի թերակղզի, ապա՝ Իսրայել: Սադաթը հույս ուներ, որ այդպիսով կթուլանար Իսրայելի ջրային կախվածությունը Զորդանյանի արևմտյան ափից, և վերջինս չէր առարկի այնտեղ պաղեստինյան ինքնավարություն ստեղծելու եգիպտական ծրագրերի դեմ: Սադաթը հույս ուներ հետագայում այդ ջրագիծը հասցնել մինչև Զորդանյան և Սինայի: Սադաթի այս մտադրությունները չիրականացան եգիպտական բանակի բարձրաստիճան սպայակազմի և հրամանատարության կտրուկ առարկությունների պատճառով: Իսկ ՄԱԿ-ի նախկին քարտուղար Բուտրոս Դալին ուղղակիորեն զգուշացրեց, որ «տարածաշրջանում հաջորդ պատերազմը կլինի ջրի պատճառով»:

Եգիպտոսը ջրի հարցում խնդիր ունի Սուդանի, Եթովպիայի և Լիբիայի հետ: Եգիպտոսին անհամագտակում են այն ծրագրերը, որոնք նախատեսում են ջրամբարներ կառուցել Եթովպիայի լեռնային շրջաններում: Դեռ 1989 թ. մոյեմբերին Կահիրեում Եթովպիայի դեսպանից բացատրություն պահանջվեց, թե ինչ են անում իսրայելցի հիդրոլոգները Եթովպիայում: Վերջիններս ուսումնասիրում էին Կապույտ Նեղոսի շրջանը և հնարավոր էին համարում բազմաթիվ ջրամբարների կառուցումը, որոնք կպահպանեին 51 մլրդ խոր. մետր ջուր: Եգիպտոսի պառլամենտը հայտարարեց, որ կսատարի կառավարությանը, եթե վերջինս Եթովպիայի դեմ ռազմական գործողություններ սկսի: Եվ սա միանգամայն բացատրելի էր, քանի որ Կապույտ Նեղոսն ապահովում է Եգիպտոսն մտնող ջրի 85 տոկոսը: Իսրայելն այսօր էլ չի հրաժարվում Եգիպտոսի նկատմամբ Եթովպիայի միջոցով «ջրային մտրակի» քաղաքականություն վարելու մտքից:

Եգիպտոսը խնդիրներ ունի մաս Սուդանի հետ, որի տարածքով հոսում է Սպիտակ Նեղոսը, որին էլ միանում է Կապույտ Նեղոսը: 1959 թ. համաձայնագրով Եգիպտոսը սկսեց ստանալ «սուդանյան ջրի» 60 տոկոսը: Այսօր Սուդանի արմատական կառավարությունը, որը լավ հարաբերությունների մեջ է իրանի հետ, փորձում է խուսափել այդ պայմանագրից, իսկ Կահիրեն մեղադրում է Սուդա-

նին և Նեղոսի հետ կապված ցանկացած հարցում պատրաստ է դիմելու ռազմական միջամտության:

Բարդություններ կան մաս Լիբիայի հետ հարաբերություններում: Լիբիայի առաջնորդ Քադաֆիի կառուցած արհեստական «Մեծ գետը», որը ջուր է ապահովում Լիբիայի հյուսիսին և գոյանում է հզոր պոմպերով գետնի տակից հանված ջրերից, ազդում է Նեղոսի մակարդակի վրա: Եգիպտական աղբյուրները հաստատում են, որ կան ռազ-

այն միտքն էր արտահայտում, որ վերոհիշյալ խնդրի իրականացման համար պետք է Լիբանանի հարավում ստեղծել մարոնի-քրիստոնեական վարչակարգ: Ջրի օգտագործման շուրջ առաջացած արաբա-իսրայելական բախումներն ունեն իրենց պատմությունը:

1951 թ. հունվարի 21-ին հրեական ազգային ֆոնդը համաձայնեց ֆինանսավորել 250 մլն դոլար արժողությամբ մի նախագիծ, որը նախատեսում էր ռոզգման ցանց ստեղծել Նեգևի

կարող էր առաջացնել հարևան երկրներում: 1964 թ. հունվարի 13-16-ը Կահիրեում համաժողով հրավիրվեց, որին մասնակցում էին 13 արաբական երկրներ: Այստեղ առաջ քաշվեց Զորդանյան գետի ջրերի օգտագործման հակաժողովրդի, որի արժեքը գնահատվեց 6.25 մլն ֆունտ սթեռլինգ, իսկ իրականացումը նախատեսվում էր 18 ամսում: Պետք է մասնակիորեն փակվեին Զորդանյանի ակունքները, և շեղվեին հունները: Որոշվեց ստեղծել Միացյալ արաբական

այդ դեպքում սահմանը կհասցվեր մինչև ծովափ, ինչը Սիրիային հնարավորություն կտար վերահսկելու ջրի մի մասը:

Իսրայելի կողմից վերահսկվող ջրի քանակությունը սկսած 1967 թ. կազմում է 500 խոր. մետր մեկ անձի համար, իսկ 1991 թ.՝ 375 խոր. մետր, մինչդեռ պաղեստինցիների համար այն կազմում է 180 խոր. մետր: Արևմտյան ափում իսրայելական 100 բնակավայրերում ապրող 100 հազար հրեաներ օգտագործում են 100 մլն խոր. մետր ջուր, իսկ մեկ մլն պաղեստինցիներ օգտագործում են ընդամենը 137 մլն: Սա անհանդուրժողականության և թշնամանքի պատճառ է: Պաղեստինի արտեզյան ջրերի 80 տոկոսը՝ 615 մլն խոր. մետր, վերցնում է Իսրայելը: Արաբները դա համարում են «պաղեստինյան ջուր», որը բռնագրավել է Իսրայելը: Վերջինիս ջրի կարիքների 40 տոկոսը ապահովում են երկու արտեզյան ջրավազաններ, որոնցից մեկը գտնվում է 1947 թ. ՄԱԿ-ի կողմից հաստատված իսրայելական տարածքում, իսկ մյուսը՝ Զորդանյան գետի արևմտյան ափին: Այսօր արաբա-իսրայելական խաղաղության վերջնական պայմանագրի կնքման խոչընդոտներից մեկը ջրի հարցի շուրջ անհամաձայնությունն է: Քիչ հավանական է, որ Իսրայելը որևէ տարածք կհանձնի առանց տվյալ տարածքի ջրային ռեսուրսների վրա հսկողություն ունենալու: Դարցն ավելի կբարդանա այն առումով, որ 2020 թ. Իսրայելի բնակչության թիվը կկազմի 8 մլն, իսկ պաղեստինցի արաբ բնակչության թիվը կհասնի 7 մլն: Եվ վերջիններս պետք է օգտագործեն նույնքան ջուր, որն այսօր էլ համարում են անբավարար:

Համաշխարհային բանկը խոստացել է ֆինանսավորել Յարմուքի հետ կապված սիրիական նախագծերը, եթե Իսրայելի հետ կնքվի խաղաղության վերջնական համաձայնագիր: Սա ևս պատճառ է, որ Իսրայելը խուսափի համաձայնագրից: Ջուրը սկսում է կենտրոնական դեր զբաղեցնել արաբա-իսրայելական վեճում: Դարցը բարդանում է այնքանով, որ հակասություններ կան ոչ միայն Իսրայելի և արաբական երկրների միջև, այլև հենց արաբական երկրների ներսում, և եթե նախկինում այդ հակասությունները թաքցվում էին, ապա այժմ դրանք ակնհայտ են:

Նշված հարցադրումները թույլ են տալիս հանգել հետևյալ եզրակացությունների.

1. Ջրային ճգնաժամը Մերձավոր Արևելքում միշտ էլ առկա է եղել:

2. Ջրային խնդիրների լուծումը հնարավոր է միայն տարածաշրջանային համագործակցության միջոցով:

3. Ջրային ճգնաժամը չի լուծվում ոչ թե այն պատճառով, որ չկան լուծումներ, այլ այն պատճառով, որ որոշ երկրներ չեն ցանկանում հրաժարվել «ջրային խաղաղանի» քաղաքականությունից:

Արտակ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
պատմական
գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ

«ՋՐԱՅԻՆ ԽԱՐԱԶԱՆԸ» ՄԵՐՁԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ

մական գործողությունների ծրագրեր, որոնք նախատեսում են մոտ ապագայում Չադի և Սուդանի հյուսիսի, ինչպես մաս Լիբիայի հարավի գրավում եգիպտական զորքերի կողմից Քադաֆիի նախագծի իրականացումը դադարեցնելու նպատակով:

ՀՈՐԴԱՆԱՆԻ ԱՎԱԶԱՆ

Մերձավոր Արևելքի երրորդ՝ Զորդանյանի ջրային ավազանն ամենափոքրն ու չնչինն է մախորդ երկուսի համեմատ, և ըստ այդմ էլ այստեղ հակամարտության հավանականությունը եղել և մնում է ամենամեծը: Զորդանյան գետը, չնայած կարծությանը, սահմանակից է այնպիսի երկրների, որոնք ռազմական ուժի գործադրման հարցում ամենափորձվածն են: Ջրային հարցը խիստ ցավազին է Իսրայելի համար: Դեռ 1919 թ. Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Լ. Ջորջին ուղղված նամակում Չ. Վեյզմանը գրում էր. «Նվազագույն պահանջը Բալֆուրի իռչակագրի իրականացման հետ կապված այն է, որ հրեական ազգային օջախի ստեղծման հարցում սահմանները չեն կարող գծվել՝ ելնելով բացառապես պատմական փաստերից: Մեր պահանջն այն է, որ հաշվի առնվեն ժամանակակից տնտեսական կյանքի պահանջները: Պաղեստինի ամբողջ տնտեսական ապագան կախված է ռոզգման և էլեկտրաէներգիայի համար ջրի մատակարարումից, և այդ մատակարարումը պետք է լինի Զորդանյանի ակունքներից ու Լիբանանի հարավից»: Սրանք այն շրջաններն են, որոնք հետագայում գրավվեցին Իսրայելի կողմից: Իսրայելի վարչապետ Մոշե Շարեթը 1950-ական թթ.

անապատում և Երուսաղեմի շրջանում: Պարզ էր, որ կառուցման աշխատանքները լինելու էին Սիրիայի կողմից վերահսկվող ապառազմականացված զոտիների խախտման հաշվին: Ի պատասխան՝ արաբական երկրները 1956 թ. օգոստոսին աշխատանքներ սկսեցին Յարմուք գետի ակունքներում: Մինչ այդ Սիրիան կառուցել էր ալ-Մակհիյաբաթ ջրամբարը, որը տարեկան Իսրայելին զրկում էր 550 մլն խոր. մետր ջրից: Սակայն ի տարբերություն իսրայելական ծրագրերի՝ արաբական երկրների ծրագրի արդյունքում Յարմուքի ջրերը նորից դառնալու էին Զորդանյան: Իսրայելական օդուժի հարձակումները Սիրիայի դեմ ստիպեցին արաբներին հրաժարվել Յարմուքի ջրամբարի կառուցման նախագծից: 1963 թ. վերջերին Իսրայելը Գալիլեյան լճի արևմտյան ափին կառուցեց հսկայական պոմպակայան, որը սկսեց տարեկան 440 մլն խոր. մետր ջուր քաշել Մեռյալ ծովից դեպի Նեգևի անապատ: Նախագիծը կոչվեց «ջրի ազգային կուրիեր կամ տրանսպորտ»: 1964 թ. մայիսի 28-ին Իսրայելն ավարտեց դրա կառուցումը: Իզուր չէ, որ Յասիր Արաֆաթի հիմնադրած «Ֆաթխ» խմբի առաջին մարտական գործողությունը 1964-65 թթ. ուղղված էր վերոհիշյալ ծրագրի դեմ: Այս ծրագրին Սիրիան փորձեց հակազդել Բանիաս գետի ջրերը սեփական տարածք ուղղելու միջոցով, սակայն դա արդյունք չտվեց:

1963 թ. վերջին արաբա-իսրայելական հարաբերությունները հասան իրենց լարվածության գագաթնակետին: Իսրայելի կառավարությունը հայտարարեց Զորդանյանի ջրերի պատճեման մասին, ինչը ջրի սով

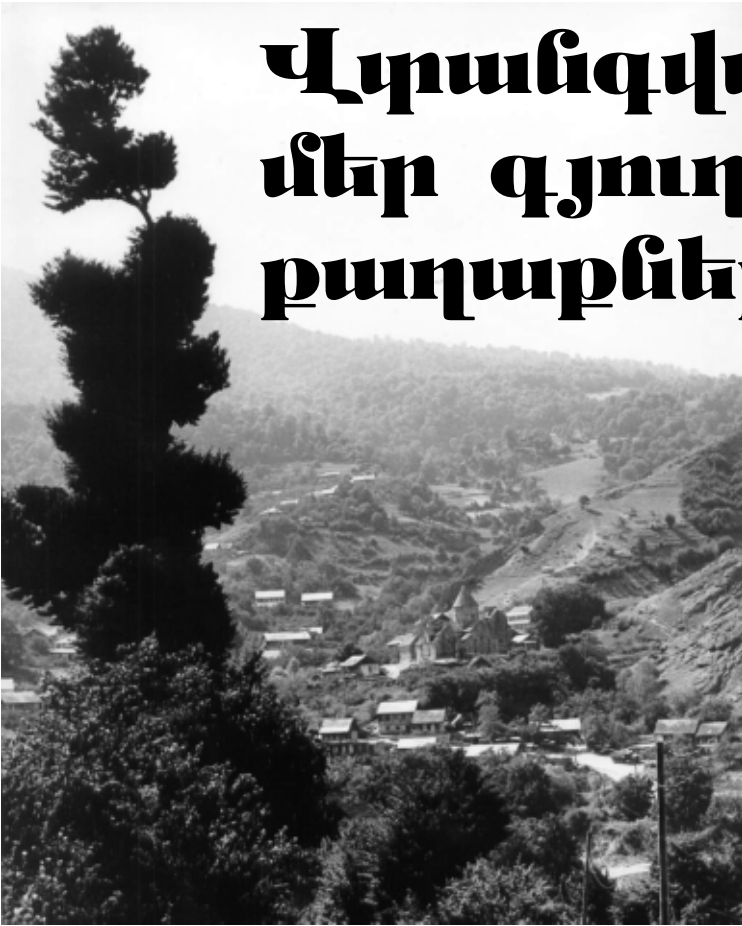
հրամանատարություն, որպեսզի Իսրայելի կողմից վերոհիշյալ ծրագիրը ռազմական միջամտությամբ խանգարելու դեպքում նրան հակահարված տրվի:

Ի պատասխան Կահիրեի համաժողովի որոշումների՝ Իսրայելի վարչապետ Էշկոլը հայտարարեց, որ ջրային պատմեշը, այնուամենայնիվ, կորվի, իսկ արաբական երկրների կողմից Զորդանյանի ակունքները շեղելու դեպքում Իսրայելը համապատասխան քայլեր կծեռնարկի:

1964-66 թթ. Իսրայելը հարձակման թիրախ դարձրեց Զորդանյանում և Սիրիայում գտնվող պոմպակայանները և ջրագծերը: 1967 թ. Գոլանի բարձունքների օկուպացման հիմնական պատճառներից մեկը մաս Բանիաս գետի ջրերի օգտագործման հարցն էր: Յուրաքանչյուր իսրայելցի գիտի, որ կարիք ունի այդ գետի ջրի յուրաքանչյուր կաթիլի:

Բացի ռազմավարական նշանակությունից, Գոլանի վերադարձը թույլ կտա Սիրիային վերահսկել Իսրայելի ջրային քաղաքականությունը: Գոլանի ջրերը լցվում են Գալիլեյան լիճը, որը Իսրայելի միակ մաքուր ջուր ունեցող ավազանն է և ապահովում է Իսրայելի ջրի կարիքների 1/3-ը: Մյուս 1/3-ը գալիս է Զորդանյան գետի արևմտյան ափից: Իսրայելը 1995 թ. Վաշինգտոնյան բանակցությունների ժամանակ պատրաստականություն հայտնեց զորքերը հետ քաշել մինչև 1923 թ. մեծ տերությունների կողմից որոշված սահմանները, իսկ այդ դեպքում Սիրիայի սահմանը կանցներ լճից 10 մետր հեռավորության վրա: Իսկ Սիրիան պահանջում էր վերականգնել 1967 թ. հունիսի 4-ի սահմանները,

Վրասնգված են մեր գյուղերն ու քաղաքները

Ժանր մետաղներն ու թունահարույց տարրերը մեծ վտանգ են ներկայացնում տարածաշրջանի բնակչության համար:

Թուխմանուկի հանքավայրն առայժմ չի շահագործվում, բայց այդպես մնալ չի կարող: Հանք-շահագործող ընկերությունը ճարձր կգտնի և շահագործական աշխատանքներն էլ կվերականգնվեն: Դրանով շահագործված է մոտ 33 կառավարություն՝ պատճառաբանելով, որ 33 բյուջե որոշակի գումարներ պետք է մտնեն:

Ավելի սարսափելի բան կարող է կատարվել, եթե ծրագրվածին համապատասխան, ինչպես հայտարարել է Ամուլսարի հանքավայրի ձեռնարկության գլխավոր տնօրեն պարոն Յ.Ալոյանը, Ամուլսարի հանքավայրի ընդերքից տարեկան արդյունահանվի և մշակվի 10 մլն տ հանքաքար: Այդ պարագայում հանքավայրը կարող է շահագործվել 10,4 տարի (եթե ճիշտ է արտահայտվել պարոն Ալոյանը, և այդ հանքավայրի հանքաքարերի պաշարները կազմում են 122,4մլն տ):

Այստեղ առաջանում է մի շատ կարևոր հարց. ինչպե՞ս և ինչո՞ւ է ՀՀ կառավարությունը թույլատրում, որ մեր ժողովրդին պատկանող այդ հարստությունը շահագործվի նախադեպը չունեցող բարբարոսական ու թալանչիական եղանակներով և մի քանի տարվա ընթացքում, ոչնչացվի իսպառ: Ի՞նչ ասել է 122,4 մլն տ հանքաքարերի և ավելի քան 70 հազ. կգ ոսկու պաշարներով հանքավայրը շահագործել 10,4 տարվա ընթացքում՝ 150-200 տարիների փոխարեն: Այս ի՞նչ ահավոր աղետ է, որ կախվել է մեր ժողովրդի գլխին: Ո՞վ է այդ աղետի հեղինակը: Այս ի՞նչ թշնամություն ու դավաճանություն է մեր ժողովրդի հանդեպ: Կմերե՞ն արդյոք մեր սերունդները մեզ:

Ինձ հայտնի է, որ 2010թ. Անուշարի հանքավայրի պաշարները հաստատվել են ՀՀ էներգետիկայի նախարարության պաշարների գործակալության կողմից, և այդ պաշարները կազմել են. հանքաքարերինը (հաշվեկշռային և արտահաշվեկշռային)

25496,2 հազ.տ, ոսկունը՝ 20014 կգ: Արծաթի և այլ օգտակար տարրերի պաշարները չեն հաստատվել, չնայած որ այդ այլ կոչված տարրերից հայտնաբերված են ևս 24-ը: Այժմ պարոն Ալոյանի հայտնած տեղեկությամբ ոսկու պաշարները կազմում են. մի դեպքում՝ 70873,8 կգ, մեկ այլ դեպքում՝ 94248 կգ (որոն է ժիշտ և որը՝ սխալ, մեզ հայտնի չէ): Պ. Ալոյանի տվյալներով առկա է նաև արծաթի 428,4տ պաշար:

Եթե ճիշտ են պարոն Ալոյանի տվյալներն այն մասին, որ «մակաբազման ապարների հարաբերությունը հանքաքանակին կազմում է 2,8 : 1-ին», ապա մակաբազման ապարների քանակը պետք է կազմի 342,72 մլն տ:

Արդեն իսկ հայտնի է դարձել, որ Ամուլսարի հանքավայրի հանքաքարերից ազնիվ մետաղները պետք է կորզվեն կուտակային տարրալուծման եղանակով, և դա կատարվելու է Ամուլսարի արևմտյան կողմում՝ զանոթակի լանջին՝ Գնդեվազ գյուղին հատկացված հողդատատածքում: Դրա հետ կապված առաջանում է երկու հարց.

1. Որտե՞ղ են կուտակվելու
ոսկու կորզումից հետո մնա-
ցած՝ փշրված ու մանրացված,
ավելի քան 122 մլն տ կորզաթա-
փոնները,

2. որտե՞ղ են կուտակվելու
ավելի քան 342 մլն տ մակա-
բացման ապարները:

Հայտնի է նաև այն, որ Ամուլսարի հանքաքարերում ոսկուց և արծաթից բացի, հայտնաբերված են՝ մկնդեղ, բերիլիում, բիսմուտ, կադմիում, կոբալտ, քրոմ, պղինձ, երկաթ, գալիում, նիկել, կապար, ծարիր, սկանդիում, ստրոնցիում, տիտան, ուրան, վանադիում, գինկ, սնդիկ, սելեն, տելուր, զինժանդիում, ինդիում և այլն, որոնց գումարային քանակը կազմում է ավելի քան 8 մլն տ: Ազնիվ մետաղների կորզումից հետո այս բոլոր տարրերը, ծանր մետաղներն ու թունահարույց տարրերը մնալու են կորզաթափոնների մեջ և հազարավոր տարիներ վտանգի տակ են առնելու Վայոց Ձորի բնակչության մի պատկառելի մասին (եթե այդ տարիներին Արփա գետի շրջակայքում ապրող բնակչություն լինի):

Ամուլսարի հանքավայրը շահագործվելու է բացահանքի եղանակով: Դրա ընդերքից տարեկան արդյունահանվելու են 10 մլն տ հանքաքար և, հետևապես, կատարվելու են զանգվածային պաթեցումներ, հանքավայրի տարածքով՝ Ամուլսարի գազաթափին մասով, օրական

շարժվելու են հարյուրավոր չվերթ ունեցող ծանրաքարշ տրանսպորտային մեքենաներ, տեղում աշխատող բարձիչ մեխանիզմներ: Դրանց բոլորի շարժման հետևանքով մթնոլորտ են մետվելու տասնյակ տոննամների հասնող փոշիներ, որոնց մեջ էլ իրենց զգալի տեղն են ունենալու ապարների, ծանր մետաղների ու թունահարույց տարրերի նրբհատիկ փոշիները: Վերջիններս օդի հոսանքի ուղղությամբ (որը չի կարգավորվելու «Գեոթիմ» կազմակերպության կողմից) կարող են տարածվել բոլոր ուղղություններով՝ հասնել մինչև Ջերմուկի առողջարանային քաղաք և Արփա գետի թունելով հոսող ջրերով մինչև Սևան՝ քաղցրահամ ջրի մեր հսկա շտեմարանը:

Ամուլսարի ոսկու հանքավայրի շահագործման հետևանքով ամենամեծ վտանգը սպառնում է Գնդեազ գյուղի, ապա՝ Ջերմուկ քաղաքի բնակչությանը:

Յիշում եմ. ԽՍՀՄ տարիներին Գնդեվագ գյուղը փառաբանված էր պանրով. ամենաորակյալ պանիրն արտադրվում էր Գնդեվագ գյուղում: Անուխարի համքավայրի շահագործման հետևանքով Գնդեվագում այլևս անասուն չի լինի: Կարծում եմ՝ ոչ էլ Գնդեվագ գյուղը կլինի: Գնդեվագի բնակչությունը տեղահան պետք է լինի, քանի որ իր տեղում գոյատևել չի կարող («Քեոթին» կազմակերպությունը բարձր գներով գնում է գյուղացիներին պատկանող հողերը: Միդո ու բանջարեղեն չի լինելու, խոտիաբքներ ու արոտավայրեր չեն լինելու, հետևապես մասնատվածներ չեն կարող լինել):

Գյուղի բնակչությունը մեծա-
թիվ չէ: Այդ բնակչության մի մա-
սը՝ հիմնականում տղամարդիկ,
կաշխատեն «Գեոթին»-ում,
մյուս մասն աշխատանք և ապ-
րուստի միջոց չունենալու
պատճառով կարող է արտա-
գաղթել այլ վայրեր, իսկ ի՞նչ
կարող է լինել Ջերմուկ քաղաքի
բնակչության հետ: Մտածե՞լ է
արդյոք այդ մասին ՀՀ
կառավարությունը: Սննդամթեր-
քի ու ջրի հետ կուլ տալով և
շնչողիներով օրգանիզմ ներս
ընդունելով ծանր մետաղների
ու թունահարույց տարրերի փո-
շիները, մարդիկ այդ քաղաքում
առողջ մնալ ու երկար ապրել
չեն կարող: Ո՞ր գնալ, ի՞նչ անել,
ինչպե՞ս ապրել մեր այս փոքրիկ
հայրենիքում: Հարցերը պա-
տասխան են պահանջում:

Հրաչյա Ավագյան
Երկրաբանահանքաբանական
գիտությունների դոկտոր

Թուխմանուկի ոսկու (ոսկի-բազմամետաղային կազմավորման) հանքավայրի շահագործական աշխատանքները՝ մեկ տարուց ավելի ժամանակահատված, դադարեցված են: Բանն այն է, որ այս հանքավայրը ևս, ինչպես մյուս բոլորը, շահագործվում է բարբարոսական ու թալանչիական եղանակներով. դրա ընդերքից հանքաքարերն արդյունահանվում են անընդհատ աճող քանակներով: Երկու պոչամբարներ արդեն իսկ լցվել են հանքահարստացման պոչանքներով, հանքավայրի տեր ու տնօրենները երրորդ պոչամբարի տեղ են ընտրել Ապարանի շրջանի Մեխիքոյուղի մոտակայքում, որն էլ լցվելու պարագայում սպառնալիք կառող է դառնալ գյուղի բնակչության համար: Այդ իսկ պատճառով էլ գյուղի բնակչությունը ընդդիմանում է տվյալ տարածքում պոչանքների կուտակելուն և թույլ չի տալիս հանքավայրը շահագործել: Գյուղի բնակչությունը շատ լավ է հասկանում, թե ինչ է լինելու, եթե այդ երրորդ պոչամբարն էլ լցվի փշրված ու մանրացված միլիոնավոր տոննաների ապարներով, և որևէ հորդառատ անձրևից հետո, որը բացառություն չէ այդ տարածքում, մոտացած պոչանքների պատռեն պատվարը և հոսեն դեպի ցած:

Թուխմանուկի հանքավայրի
2004 թ. հաստատված պաշար-

մերը կազմել են. հանքաքարերինը՝ 1247,03 հազ.տ, ոսկունը՝ 7939,85 կգ, արծաթինը՝ 44,362 տ, կապարինը՝ 18876 տ, ցինկինը՝ 6045 տ, մկնդեղինը՝ 10 հազ.տ, սելենինը՝ 2,5 տ, տելուրինը՝ 4,74 տ, փսմուտինը՝ 12,47 տ: Այս պաշարներն էլ հաշվի առնելով՝ հանքաահագործող «Մեգոգուղ» ընկերությունը հանքավայրի ընդերքից տարեկան արդյունահանում է մշակում էր 300 հազ.տ հանքաքար: Սակայն, հետագայում լրացուցիչ երկրաբանահետախուզական աշխատանքների արդյունքով պարզվեց, որ հանքավայրի հանքաքարերի պաշարները 2004թ. հաստատված պաշարներից մեծ են ավելի քան 17,5 անգամ և, այդ հանգամանքն էլ հաշվի առնելով, շահագործող ընկերությունը որոշեց հանքավայրի ընդերքից տարեկան արդյունահանել մեկ մլն տոննա հանքաքար:

Տարեկան մեկ մլն տ հանքաքար արդյունահանելու և հարստացնելու պարագայում պոչամբար կարող են թափվել ավելի քան 800 հազ.տ փշոված ու մանրացված ապարներ, որոնց մեջ էլ կարող են լինել պղնձի, կապարի, ցինկի, մկնդեղի մոտ 8000տ հանքանյութեր և նույնքան էլ ծծմբի հորաքար պիրիտ հանքանյութ, որոնց մեջ կլինեն սելեն, տելուր և այլ քիմիատույն տարրեր՝ մոտ 2,5տ քանակով: Նշված քանակի

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

«Պատմաբանատիրական հանդես» 2-րդ համարը

Ընթերցողի սեղանին է «Պատմաբանասիրական հանդեսի» այս տարվա երկրորդ համարը, որը, ավանդույթի համաձայն, հարուստ է հետաքրքիր հրապարակումներով և գիտական առժեթավոր հոդվածներով:

Հողվածների վերնագրերի սոսկ թվարկումն իսկ
փաստում է մեր ասածի ճշմարտությունը:

«Հայոց պետականությունը Արշակունյաց թագավորության անկումից հետո», «Գառնի պատմամշակութային կոորդը», «Ջավախեցի. կյանքն ու ստեղծագործական ուղին», «Ելիզավետպոլի և Շամխորի իրադարձությունները Անդրկովկասում իշխանության հիմնահարցի համատեքստում (1917 թ., նոյեմբեր - 1918 թ., փետրվար)»:

Վերջին ուսումնասիրությունը վեր է հանում այդ տարիներին Անդրկովկասում իշխանության համար

Ժավալված պայքարի նաև քիչ հայտնի փաստեր, որոնք անպայման պետք է իմանալ: Աներկբա համամիտ ենք Վահան Մելիքյանի հրապարակման ամփոփիչ մտքի հետ: Եվ եթե Սո. Շահումյանը անվստահություն էր հայտնում դաշնակցության կապակցությամբ, որի կոմիսարներն այդ նույն իշխանության (կոմիսարիատի) անդամներն էին, ապա մեզ համար գոնե պարզ է դառնում այն հանգամանքը, որ միասնական, «սոցիալիստական կոչվող կառավարության կազմում հայ ազգային դեմոկրատական կուսակցությունը և գոնե նրա ղեկավար մեծամասնությունը հակաբոլշևիկյան անթաքույց անհանդուրժողականության ալիքի վրա օբյեկտիվորեն և լռելյայն աջակցում է վրաց-մահմեդական խմբավորմանը՝ էապես թուլացնելով ազգային շահի պաշտպանության գործը»:

«Հողվածներ, հաղորդումներ» բաժնում ուշադրության են արժանի «Մեր օրերի արտագաղթը», «Աքեմենյան Պարսկաստանի/սատրապության վարչական բաժանման շուրջ» հոդվածները և այլ հաղորդումներ:

Ընթերցողի ուշադրությունն է հրավիրում Յովհան-
նես Թումանյանին գրված Անդրանիկի նամակներին:
Պետք է անպայման կարդալ՝ հասկանալու և իմաստա-
վորելու երկու մեծերին:

Ինչպես միշտ հանդեսը չի մոռացել մեր հորեւյր-
ներին՝ Ալբերտ Խառաւոյան, Պետրոս Յովհաննիսյան,
Լալբերտի Յովհաննիսյան, եմա Կոստանդյան:

Մենք ներկա բազմաթվամդակ և արժեքավոր նյութերով հարուստ հանդեսի 2-րդ համարը ամբողջությամբ ներկայացնելու և լուսաբանելու հավակնություն չենք ունեցել: Պարզապես ընթերցողին ուզում ենք հուշել, որ «Պատմաբանասիրական հանդես»-ի 2-րդ համարը պետք է անպայման կարդալ, որովհետև այն հետաքրքիր է և անկասկած նորություններ կհաղորդի Ձեզ:

Նորույթ ՀՀ զԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնում

Ամառային դպրոց հեռավար ուսուցման մասին

Սեպտեմբերի 5-8-ը ծաղկածորում կայացավ ամառային դպրոց հեռավար կրթության մասին ՀՀ ԿԳՆ «Կրթական ծրագրերի կենտրոն»-ի «Կրթության որակ և համապատասխանություն» երկրորդ վարկային ծրագրի շրջանակներում «Հայաստանի բարձրագույն կրթության նորարարությունների մրցակցային հիմնադրամ»-ի ֆինանսավորմամբ «ՀՀ զԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնում (ՀՀ զԱԱ ԳԿՄԿ) լրացուցիչ հեռավար շարունակական կրթության կազմակերպում» ծրագրի շրջանակներում, որի նպատակն է հեռավար հարթակում առցանց դասընթացների գործնական կառուցումը, հեռավար դասընթացների տեսագրությունների և տեսաձայնային նյութերի նկարահանումն ու մոնիթինգը, տեսակոնֆերանսների ինտեգրումը հեռավար դասընթացներում և այլն:

Վերապատրաստումներն անց են կացրել ՀՀ զԱԱ ԳԿՄԿ արտաքին կապերի բաժնի պետ Արուսյակ Հարությունյանը, Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի աշխատակից Տաթևիկ Ջարգարյանը, ՀՀ զԱԱ ԳԿՄԿ ՏՏ բաժնի պետ Արմեն Սարգսյանը, ՏՏ բաժնի աշխատակից Վահագն Աղաբաբյանը, ՀՀ զԱԱ ԳԿՄԿ «Գրադարանային-տեղեկատվական աղբյուրներ» մասնագիտության ամբիոնի վարիչ Տիգրան Ջարգարյանը, ՀՀ զԱԱ ԳԿՄԿ կրթության որակի ապահովման բաժնի պետ Նարինե Վարդանյանը և այլք: Ծրագրի շրջանակներում ստացվել են համակարգչային և այլ սարքավորումների խմբաքանակներ, որը հնարավորություն է ընձեռել ստեղծելու առցանց գիտաժողովների դահլիճ, վերա-

կառուցված համակարգչային լսարան և այլն: Առցանց գիտաժողովների դահլիճում արդեն իսկ տեղադրվել են տեխնիկական համապատասխան սարքավորումները՝ առցանց գիտաժողովներ, սեմինարներ և դասախոսություններ կազմակերպելու համար: Ինչպես տեղեկացնում է Ծրագրի համակարգողներից Արմեն Սարգսյանը, դահլիճը ապահովված է նաև անլար և արագագործ wi-fi ծածկույթով: Moodle համակարգի ներդրման և գործարկման համար ձեռք բերված սերվերը անցել է ծրագրային վերազինում: Հոկտեմբերից կամ նոյեմբերից նախատեսվում է նաև դասընթացների մեկնարկը, որն առաջին փուլում ծրագրի շրջանակներում, կլինի անվճար: Ծրագրի համակարգողները նշում են, որ այն, ըստ նախնական պլանի, պետք է ավարտվի նոյեմբերին: Սակայն հաշվի առնելով արդյունավետությունը՝ նախատեսվում է երկարաձգել ժամկետները և առավել շատ դասընթացներ տեղադրել հեռավար հարթակում, որոնք աշխատաշուկայում մեծ պահանջարկ ունեն:

Ամառային դպրոցի բոլոր մասնակիցները փաստում էին, որ այսօրինակ դպրոցներ պիտի հաճախ կազմակերպել, քանի որ դասախոսությունների մշակման հետ կապված բազմաթիվ հարցեր միայն այս ձևաչափում են, որ որոշակի լուծում և օժանդակություն են ստանում ծրագրի կազմակերպիչների կողմից: Ծրագիրն իրականացնող ՀՀ զԱԱ ԳԿՄԿ թիմն էլ իր հերթին հույս ունի, որ ծրագիրը կլինի շարունակական, և այսօրինակ դպրոցներ հնարավոր կլինի կազմակերպել նաև ուրիշ դասախոսների համար:

Կալիֆոռնիայում արգելել են, Փարիզում ևս հրաժարվում են

Կալիֆոռնիայի նահանգապետ Ջերի Բրաունը օրենք է ստորագրել, որի համաձայն՝ արգելվում է պոլիէթիլենային փաթեթների գործածումը: Այդ մասին, ինչպես տեղեկացնում է «Արմենպրեսը», հաղորդել է «Associated Press» գործակալությունը:

Այս որոշումն ընդունվել է և ամենից առաջ այն կործանարար ազդեցության պատճառով, որ պոլիէթիլենն ունենում է ջրային էկոհամակարգի և ամբողջ շրջակա միջավայրի վրա, նշվում է հաղորդագրության մեջ: Իրենց կողմից պոլիէթիլենային փաթեթներ արտադրողներն արդեն հայտարարել են, որ մտադիր են 2015 թվականի հուլիսին հանրաքվե անցկացնել այդ օրենքը չեղյալ հայտարարելու շուրջ:

Ընդունված օրենքի համաձայն՝ 2015 թվականի հուլիսի 1-ից խանութներում կդադարեն տալ պոլիէթիլենային փաթեթներ: Փոխարենը առևտրական ցանցերը գնորդներին 10 ցենտ գնով կառաջարկեն թղթե կամ բազմակի օգտագործման փաթեթներ: Համանման օրենքներ արդեն ընդունվել են Կալիֆոռնիայի այնպիսի խոշոր քաղաքներում, ինչպիսիք են Լոս Անջելեսը և Սան Ֆրանցիսկոն, սակայն նահանգի մակարդակով նման միջոց ԱՄՆ-ում կիրառվում է առաջին անգամ, հաղորդել է «Ինտեքֆաքսը»:

Փարիզում ուզում են հրաժարվել պլաստիկ տոպրակների օգտագործումից: Նման նախաձեռնությամբ է հանդես եկել քաղաքագետ Անն Իդալգոն: Այս մասին գրում է «Ռիա նովոստին»:

Նա առաջարկել է արգելել նման տոպրակների տարածումը Փարիզի խանութներում: Ֆրանսիայում նման տոպրակների արգելքը պետք է ուժի մեջ մտնի 2016 թվականից: Փարիզի շուկաներում արգելքը կարող է կիրառվել արդեն այս տարեվերջից:

ՍԱՌԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՆՉԱՅՏ ԷԶԵՐԻՑ

«ՆՇՏԱՐԸ» ԿՊԱՏՈՒ ԵՎ...

վնասագերծել, ուրեմն պետք է ստեղծել նմանատիպ մի բան, որոշեցին ԽՍՀՄ Կենտկոմում:

Խորհրդային գիտնականներից պահանջվեց ընդամենը 3 տարի, որպեսզի զինվորականներից ներկայացնեն իրենց նախագիծը: Հենց այդ ժամանակ էլ պարզվեց, որ ամերիկացիները նման բան չեն ստեղծում: Ամերիկացիները պարզապես թյուրիմացության մեջ էին գցել ռուսներին, այսինքն՝ խաբել:

Խորհրդային կոմստրուկտորները մտադրվեցին գնացքի համար օգտագործել ՏՏ-24 հրթիռը, իսկ հանքահոր-խողովակի համար կիրառել հավաքվող-ծալվող բաժակի սկզբունքը (կարծում ենք՝ բոլորն էլ երբևէ տեսել կամ օգտագործել են այդ բաժակները, որոնք շատ հարմար են ճանապարհի գնալու ժամանակ): Ծալ-ծալ հավաքված այդ խողովակը ուզածը պահին կարող էր բացվել այնքան, որ նրա մեջ տեղավորվեր իսկա հրթիռը:

«Նշտարը» կշռում էր 100 տոննա: Դա միջմայրցամաքային հրթիռ էր՝ 11.000 կիլոմետր գործողության շառավղով, և աշխատում էր պինդ վառելիքով: «Նշտարը» ուներ կեսմեգատոննանոց միջուկային 10 ռումբ, որոնցից ամեն մեկը ուներ նշանառության իր անհատական համակարգը, որը կարող էր շրջանցել-հաղթահարել հակահրթիռային պաշտպանության ցանկացած պատմեջ:

Հրթիռի հարվածի ճշգրտության համար Արևմուտքում այն կոչեցին «Նշտար», որովհետև խորհրդային հրթիռը նախատեսված էր վիրաբույժի նշտարի նման պատռել-բացել թշնամու լավ պաշտպանված օբյեկտները՝ ստորերկրյա ապաստարաններ, հրամանատարական հան-

գույցներ, հրթիռային համակարգերի ստորերկրյա հորեր: Ջուր չէր, որ արտասահմանում այդքան վախենում էին «Նշտարից»: Նրա 10 միջուկազխկներին յուրաքանչյուրը կարող էր հասցնել այնպիսի ուժգնության հարված, որը տասնյակ անգամներ գերազանցում էր Հիրոսիմայի վրա նետված ռումբին: Ըստ որում, հրթիռի արձակումը կարող էր իրականացվել գնացքի երթուղու ցանկացած կետից: Միջուկային բալիստիկ հրթիռներով զինված գերզադտնի գնացքը ակոսում էր անծայրածիր երկրի տարածքը և օրը 1000 կիլոմետրով փոխում էր հարվածի իր դիրքը՝ սարսափ

պատճառելով հավանական թշնամուն:

Բանն այն է, որ եթե անգամ լրտես-արբանյակները կարողանում էին արձանագրել գնացքի շարժումը որևէ ուղղությամբ, ապա տառաջիկորեն մի քանի րոպե հետո գնացքը հայտնվում էր տեսանելիությունից դուրս: Եվ որպեսզի գնացքը միշտ գտնվեր հավանական հակառակորդի տեսադաշտում, պետք էր տիեզերքում ունենալ առնվազն 300 լրտեսական արբանյակ: Այն ժամանակներում նման շռայլություն իրեն չէր կարող թույլ տալ ոչ մի երկիր: Այսինքն, եթե իրավացի լինենք, հիմա էլ չի կարող:

Այն մասին, թե այդ գնացքը ինչպիսի սարսափ էր պատճառում Արևմուտքի երկրների զինված ուժերի վրա՝ Ռուսաստանի ռազմաարդյունաբերական համալիրում մինչև այսօր լեգենդներ են պատմում:

Ապրանքամարդատար այդ գնացքը իր տեսքով բացարձակապես չէր տարբերվում հազարավոր իր նմաններից՝ գրեթե մեկ կիլոմետր ձգվող շարժակազմ՝ ապրանքատար փակ վագոններով և մի քանի՝ մարդատար: Սակայն այդ սովորական գնացքի ներսում քողարկված էր գերզադտնի հրթիռային զորամաս, որն իր զինանոցում ունեցած երեք հրթիռներով ընդունակ էր աշխարհի ցանկացած անկյունում և ցանկացած նշանակետ խոցել մի քանի տասնյակ մետր ճշգրտությամբ: Արևմուտքում ՏՏ-24 տիպի ռուսական այդ հրթիռներն անվանում էին Scalpl-Նշտար:

70-ական թվականներին խորհրդային հետախուզությունը ձեռք բերեց Ամերիկայում անընդհատ շարժվող գնացքի վրա միջմայրցամաքային հրթիռներ տեղադրելու Պենտագոնի ծրագիրը: Երկրի ղեկավարության համար դա խուճապահարույց նորություն էր: Երկրով մեկ անընդհատ տեղաշարժվող գնացքին գործնականում անհնար էր հետևել, որոշել գտնվելու վայրը և հրթիռահարել: Այլ խոսքով, Միացյալ Նահանգներում ստեղծվում էր ստրատեգիական նոր համակարգ, որի դիմաց ԽՍՀՄ-ը հակաթույն չուներ:

- Դե որ չենք կարող գտնել և

Գ ի տ ռ թ յ ո լ Ն

Գլխավոր խմբագիր՝
Ա. ՏԵՐ-ԳԱԲՐԵԼՅԱՆԵրևան-19, Մարշալ Բաղրամյան 24բ, հեռ. 56-80-14:
Դասիչ՝ 69268, գրանցման վկայական՝ 448:

Ստորագրված է փապագրության՝ 23.10.2014 թ.:

"ТИТУЛОН" ("Hayka") gazeta HAH PA